

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

IZMEKLĒŠANAS TIESNESIS KRIMINĀLPROCESĀ

BAKALaura DARBS

Autors: **Vladimirs Zihis**

Studenta apliecības Nr.: vz17035

Darba vadītājs: Dr.iur. prof. Ā.Meikalīša

RĪGA 2020

ANOTĀCIJA

Autora izvēlētais bakalaura darba temats ir „Izmeklēšanas tiesnesis kriminālprocesā”. Izmeklēšanas tiesneša institūts tika ievests cilvēktiesību kontrolei pirmstiesas procesā, līdz ar to izmeklēšanas tiesnesim ir liela loma pirmstiesas kriminālprocesa norisē un izmeklēšanas darbību veikšanā. Bakalaura darba mērķis ir izpētīt izmeklēšanas tiesneša tiesības un pienākumus, kā arī dot priekšstatu par izmeklēšanas tiesneša rašanos vēsturi, attīstību Latvijā un izmeklēšanas tiesneša institūta rašanos citās valstīs.

Darbā tiek pētīta izmeklēšanas tiesneša institūta attīstība Latvijā un Eiropā, regulējums citās valstīs, izmeklēšanas tiesneša institūta atšķirības no citām valstīm.

Pētījuma gaitā tiek konstatēti trūkumi Latvijas Kriminālprocesa likuma regulējumā un tiek izteikti ierosinājumi par izmeklēšanas tiesneša institūta pilnveidošanu.

Atslēgvārdi: izmeklēšanas tiesnesis, kriminālprocess, cilvēktiesību kontrole, izmeklēšanas darbības.

ANNOTATION

The subject of the bachelor's work chosen by the author is “The judge of investigation in Criminal Procedure.” The institute of investigation judge was introduced to control human rights in pre-trial proceedings, where investigating judge plays a major role in the conduct of pre-trial criminal proceedings and in carrying out investigative activities. The aim of the work of the bachelor is to investigate the rights and duties of the investigating judge, as well as to give a concept of the history, investigating judge occurrence development in Latvia and the occurrence of the institute of an investigating judge development in other countries.

The work examines the development of the institute of investigation judge in Latvia and Europe, regulation in other countries, the latvian investigation judge institute's differences from other countries.

During the course of the study, shortcomings in the regulation of the Latvian Criminal Procedure Law are identified and suggestions are made regarding the development of the institute of investigation judge.

Keywords: investigative judge, criminal procedure, human rights control, investigative activities.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	5
1. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA JĒDZIENS UN VĒSTURE	6
1.1. Izmeklēšanas tiesneša jēdziens Kriminālprocesā Latvijā	6
1.2. Izmeklēšanas tiesneša institūta vēsture Latvijā	8
2. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI	13
2.1. Izmeklēšanas tiesnesis izmeklēšanas darbībās	13
2.2. Izmeklēšanas tiesnesis speciālās izmeklēšanas darbībās	17
2.3. Izmeklēšanas tiesnesis piespiedu un drošības līdzekļu piemērošanā.	22
3. IZMEKLĒŠANAS TIESNESIS CITĀS VALSTĪS	28
3.1. Izmeklēšanas tiesnesis Francijā	28
3.2. Izmeklēšanas tiesnesis Itālijā	32
3.3 . Izmeklēšanas tiesnesis Moldovā	33
KOPSAVILKUMS	36
IZMANTOTAS LITERATŪRAS SARAKSTS	38

IEVADS

Cilvēktiesību ievērošana kriminālprocesā ir būtiska mūsdienu demokratiskajā sabiedrībā, līdz ar to Latvijā tika ieviests izmeklēšanas tiesneša institūts, kas kalpo cilvēktiesību ievērošanas mērķa sasniegšanai. Pēc Latvijas Kriminālprocesa likuma 15.panta¹ ikvienam ir tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā. Izmeklēšanas tiesneša institūts palīdz šīs tiesības realizēt, pieņemot likumīgus un objektīvus lēmumus pirmstiesas izmeklēšanas gaitā, nodrošinot cilvēktiesību ievērošanu. Izmeklēšanas tiesnesim lēmums ir jāpieņem pareizi, citādi varētu rasties pamats neuzticēties tiesu varai.

Pētījuma mērķis ir izpētīt izmeklēšanas tiesneša vēsturisko attīstību, to tiesības un pienākumus, kā arī apskatīt izmeklēšanas tiesneša institūtu citās valstīs. Lai šo mērķi sasniegtu, autors vispirms izpētīs izmeklēšanas tiesneša rašanos un attīstību Latvijā un Eiropā, kā arī analizēs izmeklēšanas tiesneša pienākumus un šī jauna institūta lomu demokratiskajā sabiedrībā un nozīmi cilvēktiesību ievērošanā Latvijā.

Darbā izvirzītie uzdevumi ir analizēt izmeklēšanas tiesneša vēsturisko aspektu, apskatot izmeklēšanas tiesneša vēsturi Eiropas valstīs un salīdzinot tos ar izmeklēšanas tiesneša institūta vēsturi Latvijā, analizēt izmeklēšanas tiesneša Kriminālprocesuālas tiesības un pienākumus, kā arī analizēt moderna izmeklēšanas tiesneša izpratni citās Eiropas valstīs.

Izmantojot kriminālprocesuālas normas un zinātniskos rakstus 1.nodaļā tika dota izmeklēšanas tiesneša jēdziena izpratne. Izmantojot zinātniskos rakstus un Kriminālprocesa likumus 2.nodaļā tika izpētīta izmeklēšanas institūta vēsture Latvijā un pasaule, tika analizētas atšķirības dažādu valstu izmeklēšanas tiesneša institūta attīstība. Izmantojot Kriminālprocesuālās normas un to komentārus 3.nodaļā tika izpētīti izmeklēšanas tiesneša tiesības un pienākumi Latvijas Kriminālprocesa ietvaros. 4.nodaļā izmantojot ārvalstu Kriminālprocesuālus likumus tika apskatīti citu valstu izmeklēšanas tiesneša institūti, kā arī to salīdzinājums ar Latvijas izmeklēšanas tiesneša institūtu. Ņemot vērā darba mērķus un uzdevumus tiks doti priekšlikumi Latvijas izmeklēšanas tiesneša institūta pilnveidošanai.

Pētījumā tiks izmantota vēsturiska metode - analizējot institūta rašanos un salīdzinājot to ar institūtu citās valstīs, analītiska metode - pētot Latvijas un ārvalstu tiesību normas, vēsturiskos avotus, zinātniskos rakstus, un deduktīva metode - gūtos secinājumus attiecinojot uz darbā analizētiem mērķiem un uzdevumiem.

¹ Kriminālprocesa likums. 14.izdevums. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 17.lpp.

1. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA JĒDZIENS UN VĒSTURE

1.1. Izmeklēšanas tiesneša jēdziens Kriminālprocesā Latvijā

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 40. pantu, izmeklēšanas tiesnesis ir tiesnesis, kuram rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājs uz noteiktu laiku likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā uzdevis kontrolēt cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesā. Izmeklēšanas tiesnesim jāveic savi pienākumi ievērojot saprātīgu līdzsvaru starp cilvēktiesību aizsardzību un nepieciešamību sabiedrības drošības interesēs ierobežot kādas personas tiesības.² Izmeklēšanas tiesnesim bieži ir jāpieņem lēmumi par speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu, kas būtiski var skart cilvēku cilvēktiesības. Pēc autora domām ir ļoti svarīgi ievērot šo līdzsvaru, citādi sabiedrībai varētu rasties pamatots uztraukums par savu pamattiesību neievērošanu no valsts puses.

Pēc likuma "Par tiesu varu"³ 32. panta rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājs var uzlikt savas tiesas tiesnesim pildīt izmeklēšanas tiesneša pienākumus uz laiku līdz trim gadiem.

Attiecībā uz speciālā izmeklēšanas tiesneša institūta jēdziena apjomu kriminālprocesa tiesību sistēmā gan vēsturiski, gan arī vēl mūsdienās pastāv trīs speciālā tiesneša institūta veidi:

- 1) izmeklēšanas tiesnesis, kas veic pirmstiesas izmeklēšanu (piemēram, Francija);
- 2) izmeklēšanas tiesnesis, kas veic procesuālo tiesību ierobežojumu kontroles funkcijas;
- 3) izmeklēšanas tiesnesis, kas veic procesuālo tiesību ierobežojumu kontroles funkcijas un atsevišķās izmeklēšanas darbības.⁴

Pēc Leilas Dundures domām "Latvijā izmeklēšanas tiesnesi tā nosaukuma dēļ procesa virzītāji, citas kriminālprocesā iesaistītās personas, kā arī sabiedrība neuztver kā patstāvīgu kriminālprocesa subjektu, kas veic izmeklēšanu, vācot pierādījumus, pratinot personas utt., bet uztver kā tiesnesi, kas kriminālprocesā garantē cilvēktiesību ievērošanu. Tas saistīts ar to, ka Latvijā izmeklēšanas tiesnesis otrās neatkarības laikā tika ieviests salīdzinoši nesen, turklāt sabiedrības izpratne par tā lomu kriminālprocesā nostiprinājās saistībā ar tam piemītošajām pilnvarām, kas bija saistītas nevis ar patstāvīgas izmeklēšanas veikšanas nodrošināšanu kriminālprocesā, bet gan ar cilvēktiesības ierobežojošo jautājumu izlemšanu un kontroli".⁵

² G.Kūtris Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 10.01.2006, Nr.2 (405) [skatīts 9.11.2020]

³ Latvijas Republikas likums Par tiesu varu. Pieņemts 15.12.1992. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu>

⁴ Leila Dundure. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds. 24.04.2012 Nr. 17/18 (716/717) [skatīts 13.11.2020]

⁵ Ibid

Leilas Dundures raksts par izmeklēšanas tiesnesi Latvijā tika publicēts jau samērā sen, tāpēc pēc autora domām mūsdienās sabiedrībai jau pastāv izpratne par izmeklēšanas tiesneša lomu kriminālprocesā un izmeklēšanas tiesnesi ir jāuztver kā patstāvīgu kriminālprocesa subjektu, jo cilvēktiesību garantēšana pati par sevi ir būtiskais kriminālprocesa aspekts.

Pēc Kriminālprocesa likuma 41.panta izmeklēšanā un kriminālvajāšanā izmeklēšanas tiesnesim ir pienākums likumā paredzētajos gadījumos lemt par piespiedu līdzekļa piemērošanu; lemt par aizdomās turētā un apsūdzētā pieteikumiem par to drošības līdzekļu grozīšanu vai atcelšanu, kuri piemēroti ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu; likumā paredzētajos gadījumos izskatīt sūdzības par procesa virzītāja piemēroto drošības līdzekli; likumā paredzētajos gadījumos lemt par procesuālo darbību veikšanu; lemt par sūdzībām attiecībā uz tādu noslēpumu neattaisnotu pārkāpšanu kriminālprocesā, kurus aizsargā likums; lemt par personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, lūgumu atbrīvot no samaksas par advokāta palīdzības izmantošanu.

Pirmās instances tiesā līdz lietas iztiesāšanas uzsākšanai izmeklēšanas tiesnesim ir pienākums lemt par apsūdzētā pieteikumu attiecībā uz drošības līdzekļu grozīšanu vai atcelšanu; prokurora ierosinājumu attiecībā uz drošības līdzekļa izraudzīšanu vai grozīšanu; kriminālprocesā iesaistītās personas, kurai ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem, iepazīstināšanu ar speciālo izmeklēšanas darbību materiāliem, kuri netiek pievienoti krimināllietai (pirmdokumentiem).

Izmeklēšanas tiesnesim nav atļauts aizstāt procesa virzītāju un uzraugošo prokuroru pirmstiesas kriminālprocesā, dodot norādījumus par izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu. Izmeklēšanā un kriminālvajāšanā izmeklēšanas tiesnesim ir tiesības iepazīties ar visiem materiāliem kriminālprocesā, kurā iesniegts procesa virzītāja ierosinājums, personas sūdzība vai pieteikums, pieteikts noraidījums; pieprasīt no procesa virzītāja papildu informāciju kriminālprocesā, kurā tiek veiktas speciālās izmeklēšanas darbības vai piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis, kā arī noteikt termiņus speciālo izmeklēšanas darbību veikšanai; piemērot procesuālo sankciju par pienākumu nepildi vai kārtības neievērošanu pirmstiesas kriminālprocesā; ierosināt, lai amatpersonas, kuras pilnvarotas veikt kriminālprocesu, tiktu sauktas pie atbildības par cilvēktiesību aizskārumiem, kas pieļauti kriminālprocesa pilnvaru īstenošanas rezultātā. Izmeklēšanas tiesnesim var būt arī citas Kriminālprocesa likumā īpaši noteiktas tiesības un pienākumi.

Var redzēt, ka izmeklēšanas tiesneša tiesību un pienākumu loks ir plašs un skaidri aprakstīts šajā tiesību normā. Pēc autora domām izmeklēšanas tiesnesis nevar būt neuztverts kā patstāvīgs kriminālprocesa subjekts, jo izmeklēšanas tiesneša kompetence aptver lielu tiesību un pienākumu diapazonu.

Apkopojot visu iepriekšminēto var secināt, ka izmeklēšanas tiesneša darbs ir nozīmīgs un atbildīgs amats, jo izmeklēšanas tiesneša pamatuzdevums ir rūpēties par cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesā. Izmeklēšanas tiesnesim ir liela atbildība un liela loma lietas iznākumā, kas prasa cilvēktiesību zināšanas un praktiskas prasmes, kā arī pieredzi un likuma zināšanas, jo citādi tiesnesis neatbildēs mērķim, kurš tiek norādīts Kriminālprocesa likuma 40.pantā.

Autors secina, ka Latvijā pastāv 2. tiesneša institūta veids, jo Kriminālprocesa Latvijā izmeklēšanas tiesneša kompetencē nekāda pirmstiesas izmeklēšana, vai atsevišķu izmeklēšanas darbību veikšana nav noteikta.

3.nodaļā autors apskatīs izmeklēšanas tiesneša institūta veidus Eiropā un salīdzinās tos ar izmeklēšanas tiesneša institūtu Latvijā. Ņemot vērā izmeklēšanas tiesneša jēdzienu Latvijas kriminālprocesā uzreiz var pieminēt, kā Latvijā izmeklēšanas tiesnesis nekādu pirmstiesas izmeklēšanu neveic.

1.2. Izmeklēšanas tiesneša institūta vēsture Latvijā

19. gadsimta otrajā pusē, kad Latvija atradās Krievijas impērijas sastāvā, Krievijas tiesu reformas ietvaros Latvijā kā patstāvīgs izmeklēšanas subjekts tika ieviests izmeklēšanas tiesneša institūts.⁶

Pirmskara Latvijas izmeklēšanas tiesnesis, veicot izmeklēšanu, bija tiesīgs pratināt lieciniekus, cietušo, apsūdzēto, veikt notikuma vietas un priekšmetu apskati, veikt kratīšanu, pierādījumu izņemšanu, atzīt cietušo par civilprasītāju, izdarīt vienkāršas ekspertīzes, nosūtīt ārzemju tiesu iestādēm uzdevumus par nopratināšanu un pieprasījumus par noziedznieku izdošanu. Lai novērstu apsūdzētā izvairīšanos no izmeklēšanas un tiesas, pēc apsūdzētā nopratināšanas izmeklēšanas tiesnesim bija patstāvīgi jāpieņem lēmums par drošības līdzekļa piemērošanu apsūdzētajam, nosūtot lēmuma norakstu prokuroram. Likumdevējs paredzēja arī svarīgu lietu izmeklēšanas tiesneša institūtu un sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas tiesneša institūtu, kuri izmeklēšanu varēja uzsākt tikai pēc apgabaltiesas prokurora un Tiesu palātas prokurora priekšlikuma. Sūdzību izskatīšanu par izmeklēšanas tiesneša rīcību un pieņemtajiem lēmumiem likumdevējs bija deleģējis apgabaltiesai.⁷

⁶ Kriminālprocess. Pēc lekcijām, lasītām Latvijas Universitātē 1931. gadā. "Augstskola Mājā" Nr. 74–86, Tiesību zinātņu nodaļa. Rīga: spiestuve Herold, 20.–21. lpp.; Leila Dundure. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds. 24.04.2012 Nr. 17/18 (716/717) [skatīts 13.11.2020]

⁷ Šķērstiņš J. Noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana un atklāšana. Autora izdevums, Rīga, 1928, 33. lpp.; Leila Dundure. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds. 24.04.2012 Nr. 17/18 (716/717) [skatīts 12.11.2020]

Salīdzinot ar mūsdienām, izmeklēšanas tiesneša pienākumi no pirmskara Latvijas izmeklēšanas tiesnesis pienākumiem vispirms atšķīrās ar to, kā izmeklēšanas tiesnesis pats veicis izmeklēšanas darbības, pats pratināja lieciniekus, cietušos, apsūdzētos, pats apskatīja notikuma vietu un priekšmetus, veica kratīšanu, ekspertīzi pat strādāja ar ārzemju tiesas iestādēm. Var bez šaubām pateikt kā izmeklēšanas tiesneša pienākumi Pirmskara Latvijā bija daudz plašāki, izmeklēšanas tiesnesis bija procesa virzītājs. Ir secināms, ka vēsturiski izmeklēšanas tiesneši nodarbojas ar izmeklēšanu, nevis veltīja laiku cilvēktiesību ievērošanai kriminālprocesā. Mūsdienās izmeklēšanas tiesnesis izmeklēšanas darbības uzrauga, bet neveic. Pēc autora domām pareizi deleģēt šos pienākumus citiem kriminālprocesa dalībniekiem, lai uzlabotu kriminālprocesā ietverto mērķu sasniegšanu un izskatīt lietu kvalitatīvāk. Salīdzinot ar mūsdienas izmeklēšanas tiesneša pienākumiem var redzēt ka sakrīt drošības līdzekļu piemērošanas kompetence. Jāatzīmē kā mūsdienās vairs nepastāv izmeklēšanas tiesneša institūta dalījums pēc lietas svarīguma. Kopumā var redzēt ka izmeklēšanas tiesneša institūts būtiski mainījies.

Jēdziens “izmeklēšanas tiesnesis” Latvijā gan nav novitāte. Arī pirmskara Latvijā bija šādas amatpersonas, tikai viņu uzdevums bija izdarīt iepriekšējo izmeklēšanu apgabaltiesai piekritīgās krimināllietās noteiktā apriņķa vai pilsētas iecirknī. Pēc policijas veiktās izziņas izmeklēšanas tiesnesis apsvēra, vai ir vajadzība veikt iepriekšējo izmeklēšanu vai arī lieta virzāma prokuroram bez tās. Savukārt prokurors pats neizdarīja šo izmeklēšanu, bet tikai deva priekšlikumus un norādījumus izmeklēšanas tiesnešiem, kā arī pārraudzīja šo izmeklēšanu. Tāds izmeklēšanas tiesnesis varētu būt pielīdzināms mūsdienu izmeklētājam.⁸

Redzams, ka pastāv būtiska atšķirība mūsdienas izmeklēšanas tiesnesim ar izmeklēšanas tiesnesim pirmskara laikos. Vispirms izmeklēšanas tiesnesis apsvēra, vai ir vajadzība veikt iepriekšējo izmeklēšanu. Mūsdienās nav pat šaubu par to ka izmeklēšana ir viens no būtiskākajiem kriminālprocesa elementiem, kas palīdz atklāt taisnīgumu. Nav arī runas par to kā mūsdienās izmeklēšanas tiesnesis vairs neapsver iepriekšējās izmeklēšanas nepieciešamību. Agrāk prokurors pārraudzīja izmeklēšanu, mūsdienās to dara izmeklēšanas tiesnesis. Autors pilnībā piekrīt Gunāra Kūtra teiktajam – “agrāk izmeklēšanas tiesnesis pildīja izmeklētāja pienākumus mūsdienu kriminālprocesa izpratnē”.⁹

⁸ G. Kūtris Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 10.01.2006, Nr.2 (405) [skatīts 11.11.2020]

⁹ Ibid.

Pirmskara izmeklēšanas tiesnesi atsevišķos, likumā paredzētos, gadījumos varēja aizvietot policijas darbinieks.¹⁰ Mūsdienās policijas darbinieks nevar aizvietot izmeklēšanas tiesnesi - par izmeklēšanas tiesnesi var būt tikai kāds no jau esošajiem tiesnešiem, bet ņemot vērā to ka agrāk izmeklēšanas tiesnesis bija izmeklētājs mūsdienu kriminālprocesa izpratnē tas ir diskutabli pieejams. Tomēr ir sarežģīti teikt, vai parastam policijas darbiniekam var uzlikt izmeklētāja pienākumus konkrētas pieredzes trūkuma dēļ.

Pēc Latvijas inkorporācijas Padomju Savienībā līdz ar ievērojamām izmaiņām tiesību sistēmā tika likvidēts pirmskara Latvijā pastāvējušais izmeklēšanas tiesneša institūts, nododot izmeklēšanas funkcijas jaunizveidotajam izmeklētāju institūtam.¹¹ Arī Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodekss, kas stājās spēkā 1961. gada 1. aprīlī¹², neparedzēja izmeklēšanas tiesneša institūtu, pirmstiesas izmeklēšanas funkcijas deleģējot izmeklētājiem un izziņas izdarītājiem. Savukārt tiesu iestādēm piekritīgo jautājumu izlemšana pirmstiesas procesā tika uzticēta vispārējās jurisdikcijas tiesām.¹³

Var secināt, ka pēc Latvijas inkorporācijas Padomju Savienībā tika veikta izmeklēšanas tiesneša pienākumu deleģēšana citiem kriminālprocesaūlajam dalībniekiem un tika atrisināta izmeklēšanas tiesneša noslogotības problēma. Pēc autora domām izmeklēšanas tiesnesim nav iespējams kvalitatīvi pildīt savus pienākumus pastāvot tik plašām pienākumu lokam, kāds pastāvēja Pirmskara Latvijā.

Pēc Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodeksa (turpmāk – LPSRKK) 45. panta Izziņas izdarītājs ir valsts amatpersona, kuru noteiktā kārtībā ir iecēlusi valsts policija vai cita valsts institūcija, kam ar likumu ir noteiktas izziņas iestādes tiesības, un kuras pienākums ir veikt pirmstiesas izmeklēšanu šajā kodeksā noteiktajā kārtībā. Izziņas izdarītājs uzsāk arī tādu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu, kas ir piekritīga citai izziņas iestādei gadījumā ja noziedzīga nodarījuma atklāšanas un pierādījumu iegūšanas nolūkā ir veicamas neatliekamas izmeklēšanas darbības. Šādos gadījumos pēc neatliekamo izmeklēšanas darbību veikšanas krimināllieta nekavējoties nododama pēc piekritības. Visos gadījumos, kad izziņas izdarītājs uzsāk izmeklēšanu krimināllieta, viņš to pieņem savā lietvedībā un

¹⁰ Tieslietu ministra instrukcija izmeklēšanas tiesnešiem. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1935, 33., 74. lpp.; Leila Dundure. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds. 24.04.2012 Nr. 17/18 (716/717) [skatīts 14.11.2020]

¹¹ Стумбина Э., Новый закон о судоустройстве Латвийской ССР. Рига: Латвийское Государственное издательство, 1960, с. 57.; Leila Dundure. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds. 24.04.2012 Nr. 17/18 (716/717) [skatīts 13.11.2020]

¹² Latvijas Kriminālprocesa kodekss. Stājās spēkā 1.04.1961. Zaudēja spēku 1.10.2005 Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=90971> [skatīts 29.11.20]

¹³ Leila Dundure. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds. 24.04.2012 Nr. 17/18 (716/717) [skatīts 13.11.2020]

nekavējoties, bet ne vēlāk kā 24 stundu laikā paziņo par to prokuroram un ieinteresētajām personām. Izziņas izdarītāja pienākums ir nodrošināt krimināllietā pieņemto lēmumu likumību, izmeklēšanas darbību savlaicīgu veikšanu, kā arī savā lietvedībā pieņemtās krimināllietas ātru, pilnīgu, vispusīgu un objektīvu izmeklēšanu.

Pēc LPSRKK 45.1.primpanta izziņas izdarītājam ir tiesības: savas piekritības ietvaros ierosināt krimināllietu un veikt nepieciešamās pirmstiesas izmeklēšanas darbības šajā kodeksā noteiktajā kārtībā, līdz tiek noskaidrota persona, kas saucama pie kriminālatbildības, un iegūti pietiekami pierādījumi kriminālvajāšanas uzsākšanai; patstāvīgi pieņemt visus lēmumus par izziņas virzību un izmeklēšanas darbību veikšanu, izņemot šajā kodeksā noteiktos gadījumus, kad nepieciešams tiesneša lēmums vai prokurora piekrišana; dot rakstveida uzdevumus operatīvajiem dienestiem tādu apstākļu vai faktu noskaidrošanā, kuri ir būtiski krimināllietā, bet kurus var noskaidrot, tikai izmantojot operatīvās darbības metodes un līdzekļus; saņemt informāciju, kas iegūta, veicot operatīvo darbību krimināllietā, un pārbaudīt operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem Kriminālprocesa kodeksā noteiktajā kārtībā.

Pēc LPSRKK 68.panta ja ir pietiekams pamats varbūtībai, ka apsūdzētais vai tiesājamais, būdams brīvībā, izvairīsies no izmeklēšanas un tiesas vai traucēs patiesības noskaidrošanu krimināllietā, arī apdraudot vai ietekmējot krimināllietās liecinošās personas, vai izdarīs noziedzīgu darbību, kā arī lai nodrošinātu sprieduma izpildīšanu, izziņas izdarītājam, prokuroram un tiesai (tiesnesim) ir tiesības piemērot apsūdzētajam vai tiesājamam vienu no šajā kodeksā paredzētajiem drošības līdzekļiem. Autors neiedziļināsies drošības līdzekļu būtībā LPSRKK izpratnē, bet secina, ka visi drošības līdzekļi, kurus Padomju Latvijā nosaka prokurors vai tiesa mūsdienās tiek piemēroti tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu. LPSRKK sešpadsmitā un septiņpadsmitajā nodaļā ir aprakstītas izmeklēšanas darbības, kuras tika veiktas ar izziņas izdarītāja vai prokurora lēmumu.

Pēc 1990. gada 4. maijā, kad Latvija atkal kļuva par demokrātisku valsti, Latvija pievienojusies būtiskākajiem starptautiskajiem līgumiem cilvēktiesību aizsardzības jomā, bet 1961. gada Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodekss, pēc neatkarības atgūšanas pārdēvēts par Latvijas Kriminālprocesa kodeksu, neatbilda starptautiskajiem standartiem cilvēktiesību jomā. Tādējādi Latvijā kā demokrātiskā valstī bija nepieciešams jauns, mūsdienīgs kriminālprocess, kas atbilst cilvēktiesību standartiem.¹⁴

¹⁴ Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa vienkāršošana: izpratne, tendences, problēmas. Jurista Vārds. 10.08.2004. Nr. 30. (335) [skatīts 12.11.2020]

1991.gada 23.augustā stājās spēkā likums “Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas PSR kriminālprocesa kodeksā un Latvijas PSR civilprocesa kodeksā” ar kuru Latvijas Valsts Augstāka Padome nolēma aizstāt vārdus “Latvijas PSR” ar vārdiem “Latvijas Republika”.¹⁵

1992.gada 1.martā stājās spēkā līgums “Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas kriminālprocesa kodeksā un Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā” saskaņā ar kuru procesuālo kārtību krimināllietās Latvijas Republikas teritorijā no šī brīža nosaka Latvijas kriminālprocesa kodekss. Šis likums paredzēja arī vārdu “sociālistiskais” un “Padomju” izslēgšanu.¹⁶

2001. gada 26. februārī ar rīkojumu Nr. 63. Tieslietu ministra padomnieka Gunāra Kūtra vadībā tika izveidota darba grupa Kriminālprocesa likumprojekta izstrādei. Darba grupas izstrādāto kriminālprocesa likumprojektu Ministru kabinets akceptēja 2003. gada 27. maijā, un šis likumprojekts arī kļuva par jaunā Latvijas Kriminālprocesa likuma (KPL) pamatu.¹⁷ Jaunais Latvijas KPL stājās spēkā 2005. gada 1. oktobrī. Ar jauno likumu Latvijas tiesību sistēmā tika ieviests izmeklēšanas tiesneša institūts. Latvijas likumdevējs mūsdienu izmeklēšanas tiesneša institūtu ieviesa ar galveno uzdevumu – kontrolēt cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesā. Izmeklēšanas tiesnesim tika deleģēts lemt par procesuālo tiesību ierobežojumiem kriminālprocesā. Tieši šāds izmeklēšanas tiesneša modelis mūsdienās pastāv vairumā Eiropas kontinenta valstu, kurās tiesas kontrole pār pirmstiesas procesu ir deleģēta speciālā tiesneša institūtam.¹⁸

Autors piekrīt Leilas Dundures teiktajam par to, ka “izmeklēšanas tiesneša institūts nebija jauninājums”, tomēr var skaidri redzēt izmeklēšanas tiesneša institūta attīstību no izmeklētāja ar nesamērīgi plašu pienākumu loku līdz personai, kura pieņem būtiskus lēmumus un aizsargā cilvēktiesības kriminālprocesā izmantojot savu plašu zinātnisko loku un pieredzi. Ir secināms, ka par izmeklēšanas tiesnesi varētu kļūt tikai jebkurš jau esošais tiesnesis nokārtojot eksāmenu. Tālāk darba autors vēlas pāriet pie 2.nodaļas, kurā tiks apskatīti izmeklēšanas tiesneša tiesības un pienākumi.

¹⁵ 1991. gada 13. augusta likums "Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas PSR kriminālprocesa kodeksā un Latvijas PSR civilprocesa kodeksā". <https://likumi.lv/ta/id/68699>. [skatīts 10.12.20]

¹⁶ 1992. gada 5. februāra likums "Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas kriminālprocesa kodeksā un Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā". <https://likumi.lv/ta/id/72550>. [skatīts 10.12.20]

¹⁷ Leila Dundure. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds. 24.04.2012. Nr. 17/18 (716/717) [skatīts 3.12.2020]

¹⁸ Ibid.

2. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

2.1. Izmeklēšanas tiesnesis izmeklēšanas darbībās

Izmeklēšanas darbību veikšanas mērķis ir ziņu iegūšana vai jau iegūto ziņu pārbaude konkrētajā kriminālprocesā.¹⁹ Izmeklēšanas darbībām, kuras saistītas ar cilvēktiesību ierobežošanu, vajag izmeklēšanas tiesneša atļauju. Autors neveiks sīkāku izmeklēšanas darbību apskati, darba mērķis ir apskatīt izmeklēšanas tiesneša kompetenci kopumā. No augstāk minētā secināms, ka izmeklēšanas darbību galvenais uzdevums ir panākt taisnīgumu kriminālprocesa gaitā.

Informācijas avota norādīšanas pienākums ir uzskatāms par izmeklēšanas darbību veikšanu nodrošinošo pasākumu, ar šo procesuālo darbību informācija netiek gūta, bet ir uzlikts pienākums izpaust informāciju, kura tiek izpausta un iegūta citu izmeklēšanas darbību laikā. Žurnālista informācijas avots tiek uzskatīts par demokrātiskajā sabiedrībā aizsargājamo informāciju, kura ir izpaužama tikai nopietnās situācijās, kad pastāv nopietns pamatojums. Lēmumu par pienākumu izpaust informācijas avotu žurnālistam vai redaktoram pirmstiesas procesa laikā var pieņemt izmeklēšanas tiesnesis, izskatot procesa virzītāja ierosinājumu, uzklusot ierosinājuma iesniedzēju, plašsaziņas līdzekļa žurnālistu vai redaktoru un iepazīstoties ar materiāliem.²⁰

Domājams, ka masu informācijas līdzekļa žurnālists vai redaktors jāuzklausā arī gadījumos, kad jautājumu par informācijas avota izpaušanu lemj tiesa kā procesa virzītājs. Lēmumu par informācijas avota norādīšanu nevar pieņemt rezolūcijas formā, tam jā satur visas lēmumam raksturīgās struktūrdaļas, ar tajās ietverto informāciju. Lēmumu par informācijas avota norādīšanu izmeklēšanas tiesnesis pieņem, ievērojot personas tiesību un sabiedrības interešu samērīgumu, vērtējot, vai kriminālprocesuālā interese, kas tiks realizēta informācijas avota izpaušanas rezultātā ir samērīga ar šī informācijas avota aizsardzības nepieciešamību.²¹

Informācijas avota norādīšana mūsdienu demokrātiskajā sabiedrībā ir jūtīga problēma, jo žurnālista informācijas avots ir aizsargāts ar tiesībām uz vārda brīvību. Vārda brīvība ir svarīgs demokrātiskas valsts elements, bez kura nevar iedomāties no tirānijas brīvu valsti. Sakarā ar to autors izvirza priekšlikumu tiesību normā konkrētāk noteikt gadījumus, kad informācijas avots tiek izpausts. Piemēram, žurnālista informācijas avots ir izpaužams, pastāvot sabiedrības

¹⁹ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 463 lpp.

²⁰ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 507 lpp.

²¹ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 508 lpp.

interesu tiešam apdraudējumam teroristiskas situācijas rašanās dēļ. Pēc autora domām izpaušanas samērīguma robežas jādefinē šaurāk.

Izmeklēšanas tiesnesim ir pienākums izdot lēmumu par publiski nepieejamas teritorijas vai telpas un šajās teritorijās vai telpās esošo priekšmetu, kā arī transportlīdzekļa apskati. Tas notiek divos izņēmuma gadījumos: pirmkārt, ja lietotāja piekrišanas nav, un otrkārt, ja konkrētā teritorija, telpa, transportlīdzeklis un tur esošie priekšmeti (tajā skaitā arī dators) ir notikuma vietā, kuras apskate likumā tiek atzīta kā neatliekama.²²

Publiski nepieejamas teritorijas, telpas, priekšmeti un transportlīdzeklis ir aizsargātas ar tiesībām uz īpašumu, un šo pamattiesību pārkāpums no valsts puses var radīt aizdomas demokrātiskajā sabiedrībā. Līdz ar to var izdarīt secinājumu, ka izmeklēšanas tiesneša institūta pastāvēšana šajā konkrētajā gadījumā ir svarīgs cilvēktiesību pārkāpuma problēmas risinājums.

Līķa ekshumācija ir vairāku izmeklēšanas darbību nodrošināošs pasākums, kura ir veikta tikai ar noteikto mērķi. Ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu pirmstiesas procesa laikā līķi var izrakt no apbedījuma vietas, lai veiktu tā apskati, uzrādītu to atpazīšanai, izņemtu paraugus salīdzināšanai vai izdarītu ekspertīzi. Izmeklēšanas tiesnesim jālemj par līķa ekshumācijas nepieciešamību, ja nav iegūta mirušā tuvu radnieku piekrišana.²³

Līķa ekshumācija dažreiz ir nozīmīga kriminālprocesa mērķa sasniegšanā. Gadās, ka tikai ar atkārtotas ekspertīzes veikšanu var noskaidrot patiesību kriminālprocesā. Patiesības noskaidrošana tomēr ir svarīgāka nekā mirušā tuvu radnieku piekrišana, tāpēc autoram nav šaubu, ka izmeklēšanas tiesneša institūts šajā gadījumā ir noteikti nepieciešams. No šīs normas izriet, ka izmeklēšanas tiesnesim jāsakaras ne tikai ar cilvēktiesību ievērošanu, bet arī ar cieņu pret mirušajiem.

Izmeklēšanas tiesnesim ir pienākums izdot lēmumu par tās personas piespiedu aplūkošanu, kura konkrētajā kriminālprocesā nav aizturētais, aizdomās turētais vai apsūdzētais. Izmeklēšanas tiesnesis šādu lēmumu pieņem uz procesa virzītāja ierosinājuma pamata. Piespiedu aplūkošana skar cilvēka tiesības uz neaizskaramību, tāpēc izmeklēšanas tiesnesim ir jāpieņem tiesisks lēmums par piespiedu aplūkošanas veikšanu, pamatojot savu lēmumu. Ja piespiedu aplūkošana ir neatliekama, to var izdarīt ar prokurora piekrišanu, ne vēlāk kā nākamajā dienā izmeklēšanas tiesnesim pārbaudot piespiedu aplūkošanas pamatotību.²⁴

Kratīšanu veic, iepriekš pieņemot lēmumu. Pirmstiesas procesa laikā to pieņem izmeklēšanas tiesnesis uz procesa virzītāja ierosinājuma un tām pievienoto materiālu pamata.

²² G.Kūtris Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 10.01.2006, Nr.2 (405) [skatīts 9.11.2020]

²³ Ibid.

²⁴ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 532 lpp.

Lēmumu par kratīšanas izdarīšanu nav paredzēts pieņemt rezolūcijas formā, līdz ar to tam jāsaturs visas nolēmuma struktūrdaļas ar tajās ietveramo informāciju. Situācijā, kad aplūkošanas izdarīšana ir neatliekama, un vilcināšanas var novērst pierādījumu zaudēšanu vai var apdraudēt kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, aplūkošanu piespiedu kārtā var izdarīt arī nesaņemot izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Lēmumam jāsaturs visa informācija par priekšmetu un dokumentu meklēšanu un izņemšanu. Pieņemot lēmumu par kratīšanu, jāņem vērā to faktu pamatotība, ar ko persona, kura lūdz pieņemt šo lēmumu, pamato kratīšanas nepieciešamību. Jāņem vērā secinājumi no šiem faktiem, to interešu nozīmīgums un kratīšanas nozīmīgumu pierādīšanas procesā. Kratīšana var notikt neatliekamības situācijā, kad meklējamie priekšmeti novilcināšanas dēļ varētu tikt iznīcināti, noslēpti vai sabojāti, vai meklējamā persona var aizbēgt. Šādā situācijā kratīšanu var izdarīt uz procesa virzītāja lēmuma pamata, kuram ne vēlāk kā nākamajā dienā pēc kratīšanas pabeigšanas par šo faktu ir jāinformē izmeklēšanas tiesnesis. Izmeklēšanas tiesnesim ir iesniedzami dokumenti, kas pamatoja kratīšanas veikšanas nepieciešamību un neatliekamību, kā arī kratīšanas protokols. Ņemot vērā visu dokumentos pieejamo informāciju izmeklēšanas tiesnesis pārbauda, vai darbība veikta tiesiski un pamatoti. Ja izmeklēšanas tiesnesis konstatē pārkāpumu, viņš atzīst iegūtus pierādījumus par nepieļaujamiem un turpmākā pierādīšanā neizmantojamiem, kā arī lemj par izņemto priekšmetu atdošanu, iznīcināšanu vai nodošanu atbildīgam iestādēm.²⁵

Pēc autora domām kriminālprocesā nedrīkst izmantot prettiesiski saņemtus pierādījumus, jo tie gūti pārkāpjot taisnīguma principus, bet rodas jautājums, kur atrodas tās nepamatotības un prettiesiskuma robežas. Autors izvirza priekšlikumu tiesību normā sīkāk noteikt pierādījumu pieļaujamības robežas. Ir saprotams, ka praksē gadījumi atšķiras un katrā noteiktajā gadījumā ir jāpieņem konkrēts atšķirīgs lēmums, bet tomēr skaidrības pēc būtu labi noteikt darbības pamatotības ietvarus. Ņemot vērā minēto, rodas priekšlikums tiesību normā šaurāk noteikt faktorus, pēc kuriem izmeklēšanas tiesnesim jāvadās lēmuma pieņemšanas momentā, kā arī šaurāk normā aprakstīt gadījumus, kad tiek veikta izņemto priekšmetu iznīcināšana, jo tā būtiski skar cilvēka tiesības uz īpašumu.

Procesa virzītājs pirmstiesas kriminālprocesā, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu var rakstveidā pieprasīt, lai elektroniskās informācijas sistēmas īpašnieks, valdītājs vai turētājs atklāj un izsniedz saglabātos datus.²⁶

Piespiedu līdzekļu lietošana, izdarot ekspertīzi ir izmeklēšanas darbību veikšanu nodrošinošs pasākums un ir realizēts pretēji personas gribai, līdz ar to “piespiedu līdzeklis” šajā

²⁵ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 549 lpp.

²⁶ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 572 lpp.

tiesību normā ir saprotams plašāk nekā tas ir lietojams “Procesuālo tiesību līdzekļu un sankciju” sadaļā. KPL 204. pantā aprakstīts pasākumu kopums ir tiesu psihiatriska ekspertīze; tiesu psiholoģiskā ekspertīze un ekspertīze, kas saistīta ar ķermeņa izpēti. Ja ekspertīze tiek veikta aizturētajam, aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, nekāds īpašs lēmums nav nepieciešams. Piespiedu kārtā liecinieka, cietušā vai personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, tiesu psihiatrisko vai psiholoģisko ekspertīzi vai ar viņa ķermeņa izpēti saistītu ekspertīzi var izdarīt tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu un tikai tādā gadījumā, ja kriminālprocesā pierādāmie apstākļi bez šādas ekspertīzes nav noskaidrojami. Kriminālprocesa likuma komentāros ir norādīts, ka piespiedu pasākumi var izpausties arī kā KPL trešajā sadaļā reglamentētie piespiedu līdzekļi – piemēram, piespiedu atvešana uz ekspertīzes vietu vai ievietošana stacionārā tiesu psihiatriskās vai medicīniskās ekspertīzes veikšanai.²⁷

Ķermeņa izpētes ekspertīze skar cilvēka tiesības uz neaizskaramību, tomēr tiesību normā ir skaidri noteikts, kuros gadījumos tā ir veikta. Jebkura ekspertīze var nozīmīgi palīdzēt patiesības noskaidrošanai.

Salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus no liecinieka vai cietušā piespiedu kārtā drīkst ņemt tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Izmeklēšanas tiesneša lēmums nav nepieciešams tikai gadījumā, kad attiecīgie paraugi iegūstami no personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Neatliekamajos gadījumos, kad novilcināšanās dēļ salīdzinošajai izpētei nepieciešamie paraugi var tikt iznīcināti vai sabojāti, procesa virzītājs var tos ņemt piespiedu kārtā ar prokurora piekrišanu. Ne vēlāk kā nākamajā darba dienā pēc izmeklēšanas darbības veikšanas procesa virzītājs par to paziņo izmeklēšanas tiesnesim, uzrādot materiālus, kas pamatoja tās nepieciešamību un neatliekamību, kā arī izmeklēšanas darbības protokolu. Izmeklēšanas tiesnesis pārbauda izmeklēšanas darbības tiesiskumu un izvērtē, vai izmeklēšanas darbība bija pamatota.²⁸

Ir saprotams, ka izmeklēšanas darbības bieži pārkāpj cilvēktiesības, tomēr tas ir svarīgas kriminālprocesa norisei, tāpēc ir vajadzīgs institūts, kas šīs darbības vadīs. Kopumā autors secina, kā izmeklēšanas darbību gaitā procesa virzītāji saskaras ar potenciālajiem cilvēktiesību pārkāpumiem, un ir vajadzīgs speciāls institūts, lai šīs darbības novērotu.

²⁷ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 593 lpp.

²⁸ G.Kūtris Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 10.01.2006, Nr.2 (405)

2.2. Izmeklēšanas tiesnesis speciālās izmeklēšanas darbībās

Speciālās izmeklēšanas darbības, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, veic procesa virzītājs vai iestādes un personas viņa uzdevumā. Izmeklēšanas tiesnesim, kas uzrauga speciālās izmeklēšanas darbības, jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai nepieļautu informācijas vākšanu un izmantošanu neatbilstoši panta pirmajā daļā noteiktajiem mērķiem, ir jāievēro likumība.²⁹ Speciālo izmeklēšanas darbību mērķis ir iegūt nepieciešamas ziņas par tādiem faktiem, kas attiecās uz pierādāmajiem apstākļiem kriminālprocesā. Speciālās izmeklēšanas darbības bieži ir veiktas ar īpaši sagatavotu amatpersonu palīdzību un no citām izmeklēšanas darbībām atšķiras ar to, ka notiek neinformējot izmeklēšanas darbībā iesaistītās personas.

Speciālo izmeklēšanas darbību veidi ir: legālās korespondences kontrole; sakaru līdzekļu kontrole; automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontrole; pārraidīto datu satura kontrole; vietas vai personas audio kontrole; vietas video kontrole; personas novērošana un izsekošana; objekta novērošana; speciālais izmeklēšanas eksperiments; salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu iegūšana speciālā veidā; noziedzīgās darbības kontrole. Lai veiktu šīs izmeklēšanas darbības vai izvietotu to nodrošināšanai nepieciešamos tehniskos līdzekļus, drīkst slepeni iekļūt publiski nepieejamās vietās, ja to atļāvis izmeklēšanas tiesnesis ar savu lēmumu. Autors secina, ka viena no speciālo izmeklēšanas darbību atšķirību no parastajām izmeklēšanas darbībām ir speciālo izmeklēšanas darbību veikšana ar pieaicināto iestāžu palīdzību, ka arī speciālo izmeklēšanas darbu slepenība. Parastās izmeklēšanas darbības veic procesa virzītājs, speciālās – kompetentas iestādes.³⁰

Ja speciālā izmeklēšanas darbība uzsākta neatliekamajos gadījumos, izmeklēšanas tiesnesis lemj par šīs izmeklēšanas darbības uzsākšanas pamatotību, kā arī par tās turpināšanas nepieciešamību, ja tā nav pabeigta. Arī tad, kad izmeklēšanas darbība ir pabeigta, izmeklēšanas tiesnesis lemj par speciālo izmeklēšanas darbību pamatotību. Ja tā nebija pamatota vai tika veikta prettiesiski, izmeklēšanas tiesnesis lemj par iegūto pierādījumu pieļaujamību un rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem.³¹

²⁹ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 599 lpp.

³⁰ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 610 lpp.

³¹ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 609 lpp.

Izmeklēšanas tiesnesis lēmumu par speciālās izmeklēšanas darbības veikšanu pieņem pēc tam, kad ir izskatīts procesa virzītāja motivēts ierosinājums un krimināllietas materiāli. Lēmumā ievadā izmeklēšanas tiesnesis norāda, kādus materiālus ir izskatījis, kas pamato nepieciešamību veikt speciālo izmeklēšanas darbību, tās mērķi un kādas ziņas par pierādāmiem faktiem tiks iegūtas. Vienā lēmumā var tikt ietverti dažādi speciālo izmeklēšanas darbību veidi. Lēmumā izmeklēšanas tiesnesis norāda norādījumus par iesniegšanas termiņiem, atļauju uz izsekojamas personas novērošanu un atļauju imitēt dalību vai līdzdalību atbalstītāja veidā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.³²

Ja izmeklēšanas tiesnesis iebilst speciālās izmeklēšanas darbības turpināšanai, darbība nekavējoties jāpārtrauc. Izmeklēšanas tiesnesis lemj par turpmāko rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem, kā arī par iegūto ierobežoti pieļaujamo ziņu turpmāku izmantošanu pierādīšanā.³³

Pēc Aloiza Vazna domām praksē lietas dalībniekiem nav reālu iespēju pārliecināties, vai sarunas, kuru audioieraksti pievienoti krimināllietai un tiek izmantoti kā pierādījumi, iegūtas likumīgā ceļā vai pretlikumīgi, t. i., bez attiecīga AT priekšsēdētāja vai viņa speciāli nozīmēta AT tiesneša lēmuma operatīvās izstrādes gadījumā vai izmeklēšanas tiesneša lēmuma kriminālprocesā.³⁴

Pēc darba autora domām lietas dalībniekiem nav reālās iespējas pārliecināties, vai speciālo izmeklēšanas darbību gaitā pierādījumi tiek iegūti likumīgi vismaz tāpēc, ka speciālās izmeklēšanas darbības ir veicamas slepeni, bez lietas dalībnieku informēšanas. Speciālās izmeklēšanas darbības ir veiktas, lai neitralizēt nopietnu kriminalitātes aktivitāti, līdz ar to autors uzskata, ka ir loģiski speciālo izmeklēšanas darbību neiesaistītas personas par tām neinformēt. Kā jau tika aprakstīts augstāk, par speciālās izmeklēšanas darbības gaitā iegūta pierādījuma pieļaujamību lemj izmeklēšanas tiesnesis - institūts, kas ir speciāli šādiem gadījumiem ieviests. Līdz ar to darba autoram nav šaubu, kā krimināllietā ir izmantojami tikai likumīgi iegūti pierādījumi.

Pētot kriminālprocesa tiesību normas un lasot kriminālprocesa komentārus var secināt, ka speciālās izmeklēšanas darbības ir veicamas slepeni un tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju un pilnu izmeklēšanas tiesneša kontroli. Pastāv daži izņēmuma gadījumi, kad speciālās izmeklēšanas darbības ir veicami bez izmeklēšanas tiesneša atļaujas. Tie tiks apskatīti turpmāk.

³² Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 605 lpp.

³³ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 609 lpp.

³⁴ A.Vaznis. Slepenie lēmumi un cilvēktiesības. Jurista Vārds, 26.08.08. Nr.32 (537) [skatīts 7.11.2020]

Lai veiktu legālās korespondences kontroli; sakaru līdzekļu kontroli; automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontroli; pārraidīto datu satura kontroli; vietas vai personas audio kontroli; vietas video kontroli; personas novērošanu un izsekošanu; objekta novērošanu; speciālo izmeklēšanas eksperimentu; salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu iegūšanu speciālā veidā; noziedzīgās darbības kontroli vai izvietotu to nodrošināšanai nepieciešamos tehniskos līdzekļus, drīkst slepeni iekļūt publiski nepieejamās vietās, ja to atļāvis izmeklēšanas tiesnesis ar savu lēmumu.³⁵ Procesa virzītājam iekļūšana publiski nepieejamā vietā ir jāpamato. Izmeklēšanas tiesnesis lemj par atļaujas došanu iekļūšanai publiski nepieejamā vietā, ja ierosinājumā tāda tiek prasīta. Nolemto izmeklēšanas tiesnesis ietver lēmuma atsevišķā punktā. Tiesneša atļauja nav nepieciešama, ja iekļūšana publiski nepieejamā vietā nav slepena, ja tā ir veikta tūlītēja būtiska apdraudējuma situācijā, vai speciālo darbību nodrošināšanai nepieciešams iekļūt un izvietot tehniskos līdzekļus publiski pieejamās vietās.

Ja tiesnesis nepagarina speciālās izmeklēšanas darbības laiku un ir jāveic izvietotās tehnikas demontāža, nepieciešams izmeklēšanas tiesneša lēmums par slepenu iekļūšanu publiski nepieejamā vietā.³⁶

Telefonu un citu sakaru līdzekļu kontroli bez sarunas dalībnieku vai informācijas nosūtītāja un saņēmēja ziņas veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka sarunas vai nodotā informācija var saturēt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem, un ja bez šīs darbības nepieciešamo ziņu iegūšana nav iespējama. Ja kontrolējamā persona uzsāk lietot tehnisko ierīci, kura numurs nav norādīts tiesneša lēmumā, izmeklēšanas darbības nodrošināšanai ir atkārtoti jāvērsas ar ierosinājumu pie izmeklēšanas tiesneša. Lēmuma lemjošajā daļā izmeklēšanas tiesnesis norāda, kāda tieši speciālā izmeklēšanas darbība atļauta, uz kādu laiku tā ir atļauta, norāda iestādi vai personu, kurai uzdota šī darbība, kā arī lēmuma pārsūdzēšanas iespēju.³⁷ Nav pieļaujams veikt aizturētās personas viedtālruna monitoringu bez izmeklēšanas tiesneša lēmuma. Izmeklēšanas tiesnesim dodot atļauju datu izņemšanai vai kopēšanai ir jāvērtē to attiecināmību uz citu noziegumu, kā arī personas privātās dzīves, profesionāla vai komercnoslēpuma neattaisnotu aizskārumu, izņemot vai kopējot datus.

Tādu datu pārtveršanu, vākšanu un ierakstīšanu, kuri pārraidīti ar automatizētās datu apstrādes sistēmas palīdzību, izmantojot Latvijas teritorijā esošās sakaru ierīces bez šīs sistēmas

³⁵ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 610 lpp.

³⁶ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 610 lpp.

³⁷ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 616 lpp.

īpašnieka, valdītāja vai turētāja ziņas veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka no datu pārraides iegūtā informācija var saturēt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem.³⁸

Pēc Kriminālprocesa likuma 222. panta personas audio kontroli bez šīs personas ziņas veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka personas sarunas vai citas skaņas var saturēt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem, un ja bez šīs darbības nepieciešamo ziņu iegūšana nav iespējama. Personas audio kontroli var veikt bez izmeklēšanas tiesneša atļaujas, ja pati persona šai darbībai piekrīt rakstveidā. Tas notiek gadījumos, kad pastāv reālā personas dzīvības apdraudējuma iespēja un ir pamats uzskatīt, ka pret šo personu vai tās tuviniekiem var tikt vērsts noziedzīgs nodarījums.³⁹

Automatizētās datu apstrādes sistēmas (tās daļas), tajā uzkrāto datu, datu vides pārmeklēšanu un piekļuvi tai, kā arī izņemšanu bez šīs sistēmas vai datu īpašnieka, valdītāja vai turētāja ziņas kriminālprocesā veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka konkrētajā sistēmā esošā informācija var saturēt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem. Izmeklēšanas tiesneša atļaujā nepieciešams norādīt, kādu tieši personas datu apstrādes sistēmas objektu ir atļauts pārmeklēt, piekļūt un izņemt no tā datus.⁴⁰

Kopumā var secināt, ka izmeklēšanas tiesnesis pieņem lēmumus vai nu dod atļaujas kādas darbības veikšanai. Izmeklēšanas tiesnesim ir ļoti rūpīgi jāizvērtē lietas apstākļi un speciālās izmeklēšanas darbības samērīgums ar privātas dzīves aizskārumu.

Publiski nepieejamas vietas audio kontroli vai video kontroli bez šīs vietas īpašnieka, valdītāja un apmeklētāju ziņas veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka šajā vietā notiekošās sarunas, citas skaņas vai norises var saturēt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem. Publiski nepieejamas vietas audio kontroli vai video kontroli veic tikai tad, ja bez šīs darbības nepieciešamo ziņu iegūšana nav iespējama. Personas audio kontroli bez šīs personas ziņas veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka personas sarunas vai citas skaņas var saturēt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem, un ja bez šīs darbības nepieciešamo ziņu iegūšana nav iespējama.⁴¹

³⁸ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 618 lpp.

³⁹ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 625 lpp.

⁴⁰ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 620 lpp.

⁴¹ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 623 lpp.

Izmeklēšanas tiesnesis, izlemjot jautājumu par speciālās izmeklēšanas darbības turpināšanu, lēmumā var noteikt pienākumu procesa virzītājam iepazīstināt izmeklēšanas tiesnesi ar speciālās izmeklēšanas gaitā iegūtajām ziņām. Ja procesa intereses prasa neatklāt personai, ka pastāv aizdomas par tās saistību ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, paraugus salīdzinošajai izpētei, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, var iegūt, par to neinformējot attiecīgo personu. Ja konstatēts vienota noziedzīga nodarījuma vai savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu atsevišķs posms, bet, to nekavējoties pārtraucot, zudīs iespēja novērst citu noziedzīgu nodarījumu vai noskaidrot visas iesaistītās personas, it īpaši tā organizētājus un pasūtītājus, vai visus noziedzīgas darbības mērķus, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, var veikt noziedzīgas darbības kontroli.

Ja speciālās izmeklēšanas darbības paredzēts uzdot veikt dažādām specializētajām valsts iestādēm, izmeklēšanas tiesnesis savu gribu var paust atsevišķā lēmumā atbilstoši lēmumu izpildošās iestādes kompetencei. Izmeklēšanas tiesnesis savā lēmumā norāda termiņus, kādos procesa virzītājam jāiesniedz pārskats par speciālās izmeklēšanas darbības gaitu. Pārskata iesniegšanas biežums ir atkarīgs no tādiem faktoriem kā: lietas sarežģītība; sagaidāmie un gūtie rezultāti; faktiskajiem apstākļiem speciālo un citu izmeklēšanas darbību īstenošanas gaitā.

Izmeklēšanas tiesnesim jālemj par speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto ziņu izmantošanu citā kriminālprocesā. Izmeklēšanas tiesneša lēmums nav nepieciešams, ja speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūtas ziņas izmanto sabiedrības drošības tūlītēja būtiska apdraudējuma novēršanai.⁴²

Kriminālprocesā iesaistītā persona, kurai ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem pēc pirmstiesas procesa pabeigšanas, var iesniegt pieteikumu izmeklēšanas tiesnesim, lūdzot iepazīstināt to ar nepievienotajiem materiāliem. Izmeklēšanas tiesnesis izvērtē pieteikumu, ņemot vērā materiālu iespējamo nozīmi kriminālprocesā un pieļautos cilvēka tiesību ierobežojumus, un var liegt iespēju iepazīties ar nepievienotajiem materiāliem, ja tas var būtiski apdraudēt kādas kriminālprocesā iesaistītās personas dzīvību, veselību vai ar likumu aizsargātās intereses vai ja tas aizskar tikai trešās personas privātās dzīves noslēpumu.⁴³

Augstāk ir aprakstīts viens no izņēmuma gadījumiem, kad izmeklēšanas tiesneša lēmums speciālās izmeklēšanas darbības veikšanas nav nepieciešams. Pārsvārā izņēmuma gadījumi ir tie, kuros pastāv tūlītēja apdraudējuma risks un lēmums ir jāpieņem nekavējoties.

Izmeklēšanas tiesnesis var lemt, kā rīkoties ar speciālās izmeklēšanas darbības rezultātiem, kuriem nav pierādījumu nozīmes kriminālprocesā. Ja procesa virzītājs atzinis, ka

⁴² Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 647 lpp.

⁴³ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 649 lpp.

kriminālprocesā pierādījumu nozīmes nav fotogrāfijām vai citiem materiāliem, kuri fiksēti, izmantojot tehniskos līdzekļus, ar izņemtajiem priekšmetiem vai dokumentiem un to kopijām, par rīcību ar tiem lemj tā, lai iespēju robežās mazinātu cilvēka tiesību aizskāruma sekas.⁴⁴

Izņemtos dokumentus un priekšmetus, ja vien iespējams, atdod to īpašniekiem, informējot viņus par speciālo izmeklēšanas darbību tiktāl, ciktāl tā skar šīs personas. Pārskatus, kopijas un materiālus, kuri fiksēti, izmantojot tehniskos līdzekļus, iznīcina, ja noskaidrots, ka tiem nav pierādījumu nozīmes kriminālprocesā.⁴⁵

Visas šīs izmeklēšanas darbības neatliekamības gadījumā likums, protams, atļauj uzsākt arī ar prokurora piekrišanu, taču jau nākamajā darba dienā ir nepieciešams saņemt arī izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Šādās situācijās izmeklēšanas tiesnesis lemj gan par šīs darbības uzsākšanas pamatotību, gan arī par tās turpināšanas nepieciešamību, ja tā nav pabeigta. Savukārt, ja izmeklēšanas darbība nav bijusi pamatota vai veikta prettiesiski, tiesnesim jālemj arī par iegūto pierādījumu pieļaujamību un par rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem.⁴⁶

Kā var redzēt, speciālās izmeklēšanas darbības ir visciešāk saistītas ar cilvēktiesību pārkāpumu, kā arī ar privātās dzīves neaizskaramību, korespondences neaizskaramību un citām cilvēku pamattiesībām, kas tiek norādītas starptautiskajās konvencijās un Satversmē, tāpēc ir svarīgi kontrolēt šo darbību norisi, piemērojot speciālās izmeklēšanas darbības tikai saskaņā ar likumdevēja noteiktiem priekšlikumiem, vai tikai nepieciešamos gadījumos, kad izmeklēšanas tiesneša lēmums nav nepieciešams. Rakstot darbu autors pakāpeniski pārliecinās, ka izmeklēšanas tiesneša institūts ir tiešām neatņemama un vajadzīga kriminālprocesa daļa, jo tik rupja iejaukšanas personas dzīvē no cita kriminālprocesa dalībnieka bez attiecīgiem iemesliem ir pilnīgi prettiesiska. Izmeklēšanas tiesnesim rūpīgi jāizvērtē samērīgums, ņemot vērā personas un sabiedrības intereses.

2.3. Izmeklēšanas tiesnesis piespiedu un drošības līdzekļu piemērošanā.

Izmeklēšanas tiesnesim visas pilnvaras attiecas tikai uz pirmstiesas procesu. Vienīgie pienākumi stadijā līdz lietas iztiesāšanas uzsākšanai pirmās instances tiesā ir saistīti tikai ar piespiedu līdzekļu piemērošanu – lemt par apsūdzības ierosinājumu attiecībā uz drošības līdzekļa izraudzīšanu vai grozīšanu un apsūdzētā pieteikumu attiecībā uz drošības līdzekļu grozīšanu vai atcelšanu.

Tikai izmeklēšanas tiesneša kompetencē ir lemt par apcietinājumu, mājas arestu, nepilngadīgā ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē vai personas ievietošanu

⁴⁴ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 647 lpp.

⁴⁵ G.Kūtris Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 10.01.2006, Nr.2 (405)

⁴⁶ Ibid.

ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai piemērošanu; sūtījumu saņemšanas adreses paziņošanu; aizliegumu tuvoties noteiktai personai vai vietai; noteiktas nodarbošanās aizliegumu; aizliegumu izbraukt no valsts; uzturēšanos noteiktā dzīvesvietā; personisko galvojumu; drošības naudu; nodošanu policijas uzraudzībā; Procesuālo piespiedu līdzekļu pastāvēšana pati par sevi rada cilvēka pamattiesību ierobežojumus, līdz ar to ir nepieciešams izmeklēšanas tiesneša institūts, kurš šos piespiedu līdzekļus piemēros un uzraugs. Procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanai jābūt pamatotai, izmeklēšanas tiesnesim ir jāievēro samērīgums, ņemot vērā aizdomās turētā vai apsūdzētā veselības stāvokli, viņa spējas izmaksāt piespiedu naudu un citas svarīgas detaļas, kuriem ir nozīmē dotajā kriminālprocesā.

Darba autors uzskata, ka procesuālie piespiedu līdzekļi palīdz novērst iespējamus draudus kriminālprocesa mērķa sasniegšanai, kuri ir saistīti ar personas prettiesiskām rīcībām līdz lietas iziešanas uzsākšanai – piemēram, apcietinājumā noteikšana. Tiesu vara ar procesuāliem piespiedu līdzekļiem garantē to, ka persona izpildīs savus procesuālus pienākumus vai saistības – šajos gadījumos likumdevējs ir noteicis piespiedu naudas piemērošanas iespēju.

Praksē atzīstams, ka piespiedu līdzekļu termiņus var pagarināt līdz likumā noteiktajam maksimālajam. Ir paredzēta šāda pagarināšanas iespēja, taču pēc savas būtības katru reizi situācija ir jāvērtē un līdzeklis jāpiemēro no jauna, proti, vai konkrētajā gadījumā ir saglabājies vai radies pamats piespiedu līdzekļa piemērošanai.⁴⁷

Par apcietinājuma piemērošanu pirmstiesas procesā un līdz iztiesāšanas uzsākšanai pirmās instances tiesā lemj izmeklēšanas tiesnesis, izskatot procesa virzītāja, bet līdz iztiesāšanas uzsākšanai prokurora ierosinājumu, uzklusot attiecīgās personas viedokli, izskatot lietas materiālus un izvērtējot apcietināšanas iemeslus un pamatu. Izmeklēšanas tiesnesis slēgtā tiesas sēdē, kuras gaita tiek fiksēta protokolā, pieņem vienu no šādiem lēmumiem: atteikt apcietinājuma piemērošanu; atteikt apcietinājuma piemērošanu, bet piemērot mājas arestu; atteikt apcietinājuma piemērošanu, bet piemērot ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē; piemērot apcietinājumu; piemērot apcietinājumu un noteikt personas meklēšanu.⁴⁸

Apcietinājumam nav soda funkcijas, tas ir preventīvs piespiedu līdzeklis, tā mērķis ir nodrošināt aizdomās turētā vai apsūdzētā atbilstošu uzvedību procesa laikā. Izmeklēšanas tiesnesis, izvērtējot izmeklētāja vai prokurora ierosinājumu un uzklusot apcietinātā viedokli, kā arī ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu un apcietināšanas iemeslus, apcietinātajam

⁴⁷ G.Kūtris Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 10.01.2006, Nr.2 (405)

⁴⁸ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 748 lpp.

papildus var noteikt tikšanās, izņemot tikšanos ar aizstāvi vai ārvalstnieka valsts diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības pārstāvi, un sazināšanās ierobežojumus.⁴⁹

Pēc Kriminālprocesa likuma 277.panta personu var turēt apcietinājumā tik ilgi, cik ir nepieciešams, tomēr ne ilgāk par likumā konkrēti norādīto laiku. Apcietinājuma termiņam jābūt saprātīgam un tā garuma attaisnojamam katrā konkrētā gadījumā. Kad ir iesniegts ieinteresētās personas pieteikums izvērtēt apcietinājuma vai jebkura ar brīvības atņemšanu saistīta piespiedu līdzekļa turpmākas piemērošanas nepieciešamību, vai arī kad šāds pieteikums divu mēnešu laikā pēc apcietinājuma piemērošanas nav iesniegts, izmeklēšanas tiesnesim ir jāizskata pieteikums un jāpieņem lēmums.

Apcietinājums būtiski skar personas tiesības uz brīvību, līdz ar to par šāda veida pasākumu jālemj izmeklēšanas tiesnesim, kas nodrošina efektīvu cilvēktiesību aizsardzību kriminālprocesā. Izmeklēšanas tiesnesim arī ir jāizvērtē sabiedrības drošības intereses piemērojot apcietinājumu. Ja apcietinājumā piemērošana konkrētajā gadījumā ir nesamērīga, to var aizstāt ar drošības naudas uzlikšanu, tādējādi nodrošinot procesuālo saistību izpildi no kriminālprocesa dalībnieka puses.

Ja izmeklēšanas tiesnesis atceļ agrāk piemēroto apcietinājumu vai atsaka piemērot apcietinājumu, viņš pats lemj par cita drošības līdzekļa piemērošanu. Izmeklēšanas tiesnesis lēmumā pamato apcietinājuma vai cita drošības līdzekļa piemērošanu ar konkrētiem, uz lietas materiāliem balstītiem apsvērumiem. Ja izmeklēšanas tiesnesis nepiekrīt procesa virzītāja ierosinājumam un atsaka apcietinājuma piemērošanu, viņš lēmumā norāda arī atteikuma motīvus.

Apcietinātā persona, tās pārstāvis vai aizstāvis jebkurā laikā var iesniegt izmeklēšanas tiesnesim pieteikumu par apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšanu. Ja divu mēnešu laikā par piemēroto apcietinājumu apcietinātā persona, tās pārstāvis vai aizstāvis nav iesniedzis pieteikumu par apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšanu, tad šādu izvērtēšanu veic izmeklēšanas tiesnesis. Pirmās instances tiesa pēc lietas iztiesāšanas uzsākšanas izvērtēšanu izdara gadījumos, kad iztiesāšana tiek atlikta vai pasludināts pārtraukums uz laiku, ilgāku par diviem mēnešiem.

Pēc autora domām apcietinājuma atcelšana un cita drošības līdzekļa piemērošana ir demokrātiskā sabiedrībā nepieciešams cilvēktiesību ievērošanas veids. Ir secināms, ka likumdevējs izmeklēšanas tiesnesim ir noteicis plašas izvēles iespējas piespiedu līdzekļu piemērošanas situācijā, noteicot iespējas atcelt apcietinājumu, atsākties piemērot apcietinājumu vai nu piemērot citu drošības līdzekli.

⁴⁹ Ibid.

Izmeklēšanas tiesnesim ir tiesības piemērot piespiedu naudu, ja kāds neizpilda savu procesuālo pienākumu vai pieņemtās procesuālās saistības: uzlikt piespiedu naudu, ja tiek pārkāpti personiskā galvojuma noteikumi; uzlikt piespiedu naudu komandierim, ja aizdomās turētais vai apsūdzētais karavīrs nepilda savas saistības; uzlikt piespiedu naudu vecākiem (aizbildnim), ja nepilngadīgais aizdomās turētais vai apsūdzētais nepilda savus procesuālos pienākumus; lemt par piespiedu naudas piemērošanu personai, kura nepilda likumā paredzētos procesuālos pienākumus vai traucē procesuālās darbības veikšanu, ja ir procesa virzītāja iesniegts protokols.

Izmeklēšanas tiesnesis saņem procesa virzītāja protokolu par konstatētiem pārkāpumiem un ne vēlāk kā nākamajā darba dienā izmeklēšanas tiesnesim ir jāizlemj jautājums par piespiedu naudas piemērošanu. Izmeklēšanas tiesnesis var piemērot piespiedu naudu, nosakot tās apmēru. Šāda lēmuma kopija nekavējoties ir nosūtāma personai, kurai piespiedu nauda piemērota. Lēmums par piespiedu naudas piemērošanu nav pārsūdzams, taču persona var lūgt atbrīvot no tās samaksas vai arī samazināt tās apmēru.

Kriminālprocesa likuma komentāros Ārija Meikalīša ir norādījusi, ka lai arī tas nav īpaši noteikts, izmeklēšanas tiesneša lēmuma kopija par piespiedu naudas piemērošanu vai vismaz paziņojums par pieņemto lēmumu ir nosūtāms arī procesa virzītājam, kurš bija rosinājis piespiedu naudu piemērot. Darba autors ņemot vērā Ārijas Meikalīšas norādījumus izvirza priekšlikumu iekļaut tiesību normā pienākumu nosūtīt procesa virzītājam lēmumu par piespiedu naudas piemērošanu. Izmeklēšanas tiesnesis var arī atteikties piemērot piespiedu naudu – šāda lēmuma kopija nekavējoties jānosūta procesa virzītājam. Šis lēmums nav pārsūdzams.

Piespiedu atvešana ir viens no tiem piespiedu līdzekļiem, kas nav saistīts ar brīvības atņemšanu, ar to ir nodrošināts personas pienākums ierasties uz procesuālo darbību. Grūtniecēm vai akūti slimām personām, ja šo faktu apliecinājis ārsts, piespiedu atvešanu var piemērot tikai tad, ja procesuālo darbību nav iespējams veikt personas atrašanās vietā, un tikai ar izmeklēšanas tiesneša vai tiesas lēmumu.

Mājas arests ir patstāvīgs, saistīts ar brīvības atņemšanu drošības līdzeklis, kura piemērošanas mērķis ir nodrošināt mierīgu kriminālprocesa norisi. Mājas arests nozīme personas uzturēšanos savā dzīvesvietā. Personu var uzturēt viņas dzīvesvietā tikai tad, ja tam piekrīt ar attiecīgo personu kopā dzīvojošās pilngadīgas personas. Izmeklēšanas tiesnesis ar savu lēmumu var piemērot aizdomās turētajam vai apsūdzētajam mājas arestu pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās konkrētajā kriminālprocesā, ja pastāv pamats apcietinājuma piemērošanai. Pēc KPL 282.panta mājas arests piemērojams, konstatējot, ka ir pamats personas apcietinājuma piemērošanai un personu īpašu apstākļu dēļ nav vēlams vai nav iespējams turēt apcietinājumā. Piemērojot mājas arestu izmeklēšanas tiesnesis lēmumā tieši norāda, kāda būs

adrese, kurā persona uzturēsies. Īpaši apstākļi KPL nav sīkāk skaidroti, bet tie varētu būt personas vai viņas tuvinieka problēmas ar veselību, dažādi ģimenes apstākļi vai iespējamie veselības apdraudējumi ieslodzījuma vietās. Papildus mājas arestam izmeklēšanas tiesnesis var noteikt sekojošus papildus ierobežojumus: tikšanas un sazināšanās ierobežojumi un korespondences un sakaru kontrole. Šie papildus ierobežojumi nav uzskatāmi kā speciālā izmeklēšanas darbība, jo ir mājas aresta ietilpstoši ierobežojumi, personai nav aizliegts tikties un sazināties ar aizstāvi, kā arī ar personām, kas dzīvo ar viņu kopā. Var arī nosākt personas apsardzi, lai persona neaizbēg. Personas apsardzes funkcijas var uzdot policijai.

Līdz ar to, ka īpaši apstākļi mājas aresta piemērošanai Kriminālprocesa likumā nav skaidroti, autors izvirza priekšlikumu sīkāk noteikt īpašus apstākļus mājas aresta piemērošanai KPL 282.pantā. Pēc autora domām ir skaidri redzama cilvēktiesību ievērošana, kā arī uzklaušanās. Ir humāni ņemt vērā cilvēka iespējamās problēmas ieslodzījuma vietās un piemērot mājas arestu, neapdraudējot cilvēka veselību un ievērojot demokrātiskā sabiedrībā neaizskaramas cilvēktiesības.

Personas ievietošana ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai ir piespiedu līdzeklis, kas saistīts ar brīvības atņemšanu. Personas ievietošana ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai ir piemērojama aizdomās turētajiem, apsūdzētajiem un personām, attiecībā pret kurām uzsākts process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai. Tā nav piemērojama citiem procesa dalībniekiem. Personas ievietošana ārstniecības iestādē iespējama tikai tiesu medicīniskās un tiesu psihiatriskās ekspertīzes veikšanas nodrošināšanai un tikai tad, ja attiecīgo pētījumu veikšana iespējama tikai stacionāra apstākļos. Brīvības atņemšana izpaužas uzturēšanas ārstniecības iestādē. Personai papildus var noteikt tikšanas un sazināšanās ierobežojumus. Izmeklēšanas tiesnesis pirmstiesas procesa laikā ar savu lēmumu var ievietot personu ārstniecības iestādē tikai tad, ja ir pieņemts arī lēmums par attiecīgās ekspertīzes noteikšanu.⁵⁰

Pēc KPL 285. panta izmeklēšanas tiesnesis ar savu lēmumu var piemērot nepilngadīga ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās konkrētajā kriminālprocesā, ja aizdomās turēto vai apsūdzēto nepilngadīgo nav nepieciešams turēt apcietinājumā, tomēr nav pietiekamas pārliecības, ka, atrodoties brīvībā, nepilngadīgais izpildīs savus procesuālos pienākumus un neizdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus.⁵¹ Pēc autora domām KPL 285.panta 1.daļā ir ne visai pareizs formulējums par pilnīgas pārliecības neesamību, ka persona izdarīs jauno noziedzīgo nodarījumu. Uz to arī norāda profesore Ārija

⁵⁰ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 783-784 lpp.

⁵¹ Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019, 786 lpp.

Meikališa KPL 285.panta komentāros. Autors piekrīt Ārijas Meikališas teiktajam un izvirza priekšlikumu šajā tiesību normā izmainīt formulējumu no “pietiekamas parliecības neesamību” uz “pamatotas pārlicības esamību” lai tiesību norma izklausītos sekojoši: “Nepilngadīgā ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē ir personas brīvības atņemšana, ko ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu vai tiesas nolēmumu var piemērot pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās konkrētajā kriminālprocesā, ja aizdomās turēto vai apsūdzēto nepilngadīgo nav nepieciešams turēt apcietinājumā, tomēr ir pamatota pārlicība, ka, atrodies brīvībā, nepilngadīgais izpildīs savus procesuālos pienākumus un neizdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus”. Izmeklēšanas tiesnesis savā lēmumā motivē tā pieņemšanu, norādot šajā likumā noteiktos iemeslus un pamatu vai to neesamību. Lēmuma kopiju 24 stundu laikā nosūta personai, par kurai piemēroto drošības līdzekli lemts, personai, kura bija iesniegusi sūdzību, iestādei, kura izpilda lēmumu, kā arī izmeklēšanas tiesnesim, ja pārsūdzēts bija viņa pieņemtais lēmums. Lēmumu kopā ar sūdzību nosūta procesa virzītājam.

Apkopojot visu augstāk minēto autors secina, ka izmeklēšanas tiesnesis ir galvenā persona posmā līdz iztiesāšanas sākumam, kura tiesīga lemt par procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanu kriminālprocesa dalībnieku saistību izpildes nodrošināšanas garantijai, kā arī sabiedrisko interešu ievērošanai. Izmeklēšanas tiesnesim piemīt plaša kompetence, kas paredz piespiedu līdzekļu piemērošanu, atcelšanu vai aizstāvēšanu ar citiem mazāk cilvēktiesību pārkāpjošiem piespiedu līdzekļiem.

3. IZMEKLĒŠANAS TIESNESIS CITĀS VALSTĪS

3.1. Izmeklēšanas tiesnesis Francijā

Pirms *Code d' instruction criminelle*⁵² stāšanās spēkā, izmeklēšana tika veikta nopratinot personu, lai iegūtu atzišanos par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un iegūt līdzdalībnieku vārdus. Apsūdzētais bija spiests sēdēt uz zema ķebļa, kamēr nopratināts. Radās sajūta, ka personas atzišanās un līdz ar to lietas atrisināšana reizēm ir svarīgāka par noziedzīga nodarījuma patiesa vaininieka atrašanu. Gadu gaitā bija izveidojusies inkvizīcija⁵³, kas tiesas procesā un pierādījumu vākšanā deva ievērojamas pilnvaras tiesnesim, tādējādi pazemojot apsūdzēto. Šis stāvoklis, protams, bija saistīts ar daudzām nelikumībām, un astoņpadsmitā gadsimta vidū tiesību sistēma tika daudz kritizēta, kas radīja kampaņu par franču tieslietu reorganizāciju.⁵⁴

Pateicoties pieaugošajai liberalizācijai vismaz dažu revolūcijas gadu laikā, apsūdzētajam tika atļauti advokāta pakalpojumi, tika atcelta spīdzināšana. Revolūcijas laikā tika veiktas daudzas izmaiņas tiesību sistēmā, bet tās bija īslaicīgas, un tikai 1808. gadā tika sagatavots Napoleona Bonaparta "Code d' instruction criminelle", kura rezultātā notika pilna kriminālprocesa reforma. Pašreizējam Code de procédure pénale pamatā ir Code d' instruction criminelle, ko 1808. gadā izstrādāja Napoleons Bonaparts, un bija viens no pieciem noteikumiem, ko bija izstrādājusi Francijas Impērija, lai standartizētu tiesības un juridiskās procedūras.⁵⁵

Ar 1810. gadā spēkā stājušos Kriminālprocesa kodeksu (*Code d' instruction criminelle*), noziedzīgu nodarījumu pirmstiesas izmeklēšana tika deleģēta jaunradītam tiesību institūtam – *le juge d' instruction*, ko juristu vidū latviski pieņemts tulkot kā "izmeklēšanas tiesnesis". Lai gan izmeklēšanas tiesnesim netika piešķirtas tiesības pieņemt spriedumu par apsūdzētā vainu vai nevainīgumu, kompetencē ietilpstoši pienākumi deva izmeklēšanas tiesnesim plašu kompetences loku.⁵⁶

Pēc autora domām izmeklēšanas tiesneša pienākumi Francijā bija gandrīz identiski izmeklēšanas tiesneša pienākumiem Pirmskara Latvijā, jo tam arī pastāvēja plaša kompetence.

⁵² Code d' instruction criminelle.; Leila Dundure "Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā" Jurista Vārds, 24.04.2012, Nr.17/18 (716/717) [skatīts 20.11.2020] Pieejams: http://www.oas.org/juridico/PDFs/mesicic4_hti_crimi.pdf [skatīts 7.11.2020.]

⁵³ "Inkvizīcija" - viduslaiku tiesvedībā lietas apstākļu noskaidrošana un izmeklēšana.

⁵⁴ "A look at French criminal procedure". Helen Trouille. London, 1994. Pieejams:

https://www.researchgate.net/publication/293798410_A_Look_at_French_Criminal_Procedure [skatīts 15.12.2020]

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Leila Dundure "Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā" Jurista Vārds, 24.04.2012, Nr.17/18 (716/717) [skatīts 20.11.2020]

Tomēr izmeklēšanas tiesneša institūts vispirms radies Francijā un var secināt kā pirmskara Latvijas tiesu sistēma ir pārņēmusi izmeklēšanas tiesneša būtību no Franču kolēģiem.

Francijas likumdevējs jaunizveidotajam kriminālprocesuālo tiesību institūtam piešķīra izmeklēšanas funkcijas: noskaidrot noziedzīga nodarījuma izdarītāju, kā arī, pratinot lieciniekus un apsūdzēto, iegūt pierādījumus. Bet vienlaikus tiesnesim bija dotas plašas pilnvaras: lemt par kratīšanas veikšanu, par pierādījumu izņemšanu, par personas apcietināšanu, lai nodrošinātu izmeklēšanu un lai nodrošinātu personas ierašanos izmeklēšanas iestādē. Turklāt izmeklēšanas tiesnesis varēja apcietinājumu piemērot arī lieciniekiem. Pabeidzot izmeklēšanu, izmeklēšanas tiesneša pienākums bija nodot izmeklēto lietu pirmās instances tiesai. Izmeklēšanas tiesnešus pārraudzīja prokuratūra, kura pati izmeklēšanu neveica. Prokurors bija pilnvarots nozīmēt izmeklēšanas tiesnesi konkrētas lietas izmeklēšanai, izteikt priekšlikumus un dot norādījumus par izmeklēšanu, disciplināri sodīt izmeklēšanas tiesnesi.⁵⁷

No iepriekš minētā izriet, ka Francijas radītais izmeklēšanas tiesneša institūts pēc būtības pielīdzināms mūsdienu Latvijas tiesību sistēmā paredzētajam izmeklētāja institūtam, bet ar ievērojami plašākām un cilvēka pamattiesības ierobežojošākām pilnvarām. Francijas likumdevējs vienā institūtā bija apvienojis izmeklēšanas funkcijas un procesuālo tiesību ierobežojumu kontroles funkcijas, kas 21. gadsimtā lielākajā daļā demokrātisko valstu vairs nav iedomājams.

20. un 21. gadsimta mijā Francijas pirmstiesas izmeklēšanas saturs piedzīvoja vairākkārtējus Francijas Kriminālprocesa kodeksa grozījumus, lai nostiprinātu personas tiesību garantijas. Pirmstiesas izmeklēšanas kontrolei, izmeklēšanas tiesneša darbību kontrolei un uzraudzībai ar 1988. gada 1. martu sāka funkcionēt izmeklēšanas kamera (*la sala de instrucción*) triju tiesnešu sastāvā. Ar 2000. gada 15. jūnija likumu "Par nevainības prezumpcijas un cietušo tiesību aizsardzību" Francijas Kriminālprocesa kodekss tika papildināts ar 137. panta pirmo daļu, izveidojot vēl vienu speciālā izmeklēšanas tiesneša institūtu – *le juge des libertés et de la détention*.^{58 59}

Brīvības un apcietinājuma tiesnesim tika nodota daļa izmeklēšanas tiesneša pilnvaru. Šis tiesneša institūts kļuva par vēl vienu sākotnējās izmeklēšanas stadijas, konkrēti – izmeklēšanas tiesnesi, kontrolējošo amatpersonu, bet mūsdienās tieši šis tiesnesis kā patstāvīgs un neatkarīgs pirmstiesas kriminālprocesa subjekts kontrolē procesuālo tiesību ierobežojumus. Līdz ar to var

⁵⁷ Фоницкий И.Я. Курс уголовного судопроизводства. Издательство: Альфа, 1996, с. 607.; Leila Dundure "Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā" Jurista Vārds, 24.04.2012, Nr.17/18 (716/717)

⁵⁸ "Le juge des libertés et de la détention" - Brīvības un apcietinājuma tiesnesis

⁵⁹ https://www.legislationline.org/download/id/6381/file/France_CPC_am2006_en.pdf [skatīts 14.12.2020]; Leila Dundure "Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā" Jurista Vārds, 24.04.2012, Nr.17/18 (716/717) [skatīts 19.11.2020]

secināt, ka Francijas likumdevējs, neatsakoties no izmeklēšanas tiesneša institūta ar izmeklēšanas funkcijām, bet bez augstākas instances – izmeklēšanas kameras – ievieš vēl vienu speciālā tiesneša institūtu ar tiesas kontroles funkciju, tādējādi nodalot izmeklēšanas un pirmstiesas kontroles funkcijas, aizvien skaidrāk saredz kriminālprocesa mērķi garantēt cilvēktiesību aizsardzību pret valsts varas patvaļu kriminālprocesā.⁶⁰

Vienlaikus jāatzīmē, ka Francijā pastāvējuši arī vairāki nopietni mēģinājumi likvidēt izmeklēšanas tiesneša kā izmeklēšanas subjekta institūtu. Pirmo reizi 1949. gadā un otro reizi 1990. gadā.⁶¹ Šie divi mēģinājumi cieta neveiksmi, jo pašā Francijā izmeklēšanas tiesnesis tiek uzskatīts par vienu no Francijas tiesību sistēmas simboliem un izmeklēšanas tiesnešu institūtam ir spēcīgs atbalsts gan sabiedrībā, gan juristu aprindās, gan politiķu aprindās. Tomēr mēģinājumi atteikties no izmeklēšanas tiesneša tiesību institūta nav atmesti un 2009. gadā uzsākts trešais mēģinājums to likvidēt. Ar iniciatīvu atteikties no izmeklēšanas tiesneša nācis klajā Francijas prezidents Nikolā Sarkozy, pamatojot, ka izmeklēšanas tiesneši pēc būtības ir inkvizīcijas sistēmas relikvija, kas atsevišķos gadījumos ir novedis pie taisnīguma pārkāpuma. N. Sarkozy reformas rezultātā tiek plānots nodot izmeklēšanas tiesneša funkcijas valsts prokuroriem. Tomēr šai reformai ir kritiķi, kas apgalvo, ka tādējādi tiks mazināts tiesiskums, jo Francijā valsts prokurori atšķirībā no izmeklēšanas tiesnešiem nav pilnībā neatkarīgi no izpildvaras.⁶²

Pēc Francijas Kriminālprocesa likuma (turpmāk-FKPL)⁶³ 49. panta izmeklēšanas tiesnesis ir atbildīgs par izmeklēšanas darbībām un iztiesāšanā nepiedalās. Izmeklēšanas tiesnesis Francijā drīkst veikt izmeklēšanu tikai saskaņā ar rajona prokurora iesniegumu. Ja tiek nodarīts kaitējums, izmeklēšanas tiesnesis var veikt tiesas izmeklēšanu tikai tām personām, pret kurām ir pārliecinoši pierādījumi, kas liek domāt, ka viņi kā izdarītāji vai līdzdalībnieki varētu būt piedalījušies to nodarījumu izdarīšanā, kurus viņš izmeklē. Izmeklēšanas tiesnesis saskaņā, ar likumu veic jebkuru izmeklēšanas darbību, ko viņš uzskata

⁶⁰ Leila Dundure “Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā” Jurista Vārds, 24.04.2012, Nr.17/18 (716/717) [skatīts 20.11.2020]

⁶¹ European criminal procedures. Cambridge University Press, 2002. p. 775.; Leila Dundure “Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā” Jurista Vārds, 24.04.2012, Nr.17/18 (716/717) [skatīts 20.11.2020]

⁶² Sarkozy's Reforms Challenge French Justice System. January 5, 2009.; Leila Dundure “Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā” Jurista Vārds, 24.04.2012, Nr.17/18 (716/717) [skatīts 20.11.2020] Pieejams: <http://www.accessinitiative.org/blog/2009/01/sarkozys-reforms-challenge-french-justice-system> [skatīts 12.12.2020]

⁶³Francijas Kriminālprocesa likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/6381/file/France_CPC_am2006_en.pdf [skatīts 16.12.2020]

par lietderīgu patiesības noskaidrošanai. Izmeklēšanas tiesnesis meklē gan nevainības, gan vainas pierādījumus.

No FKPL 50. panta izriet, kā izmeklēšanas tiesnesis ir izvēlēts no jau pastāvošiem tiesnešiem. Nepieciešamības un izmeklēšanas tiesneša sliktas pašsajūtas gadījumos izmeklēšanas tiesnesi var aizstāt parastais tiesnesis. Izmeklēšanas tiesnesi ieceļ amatā Francijas Republikas prezidenta dekrēts pēc tieslietu ministra priekšlikuma. Piešķiršanas termiņš ir 3 gadi, ar tiesībām šo termiņu pagarināt. Izmeklēšanas tiesnesis ir kompetents veikt iepriekšēju izmeklēšanu pēc prokurora pieprasījuma.⁶⁴

Saskaņā ar *Code de procédure pénale* apgabala prokurors vai izmeklēšanas tiesnesis, kas ir teritoriāli kompetents, var izveidot pagaidu nodaļas, kuras sastāv no tiesu policijas darbiniekiem un muitas darbiniekiem. Prokurors vai izmeklēšanas tiesnesis ieceļ katras struktūrvienības vadītāju, kuru viņš izveido. Pagaidu vienības darbojas nosūtītāja rajona prokurora vai izmeklēšanas tiesneša uzraudzībā saskaņā ar šā kodeksa noteikumiem. Tās ir kompetentas jebkurā valsts teritorijas daļā. Salīdzinot ar Latvijas Kriminālprocesa likumu, Francijā izmeklēšanas tiesnesim ir plašākas pilnvaras struktūrvienību izveidē. Šajā aspektā prokuroram un izmeklēšanas tiesnesim ir vienādas pilnvaras.

Autors secina, ka Francijā un Latvijā izmeklēšanas tiesnesis varētu būt aizvietots ar parasto tiesnesi, ja parastais tiesnesis atbilst visām izmeklēšanas tiesneša prasībām. Arī sakrīt izmeklēšanas tiesneša izvēlēšanas kārtība. Institūti atšķiras ar to, ka izmeklēšanas tiesnesim Francijā ir plašas pilnvaras struktūrvienību izveidē. Kriminālprocesa Latvijā tāda kompetence izmeklēšanas tiesnesim nav paredzēta.

Pēc FKPL 51. panta izmeklēšanas tiesnesim ātrākas procesa norises nodrošināšanai ir tiesības vērsties tiesībsarga iestādēs pēc palīdzības, pildot amata pienākumus.

Pēc FKPL 52. panta izmeklēšanas tiesnesis ir atbildīgs par izmeklēšanu, ja noziedzīgs nodarījums ir izdarīts viņa apgabalā, vai persona tika aizturēta konkrētā izmeklēšanas tiesneša pakļautā teritorijā.

Ja nopratinātā persona saglabā savu atteikumu pierādīt savu identitāti vai uzrāda identitātes apliecinājumu, kas acīmredzami ir nepatiess, inspekcijas darbības pēc rajona prokurora vai izmeklēšanas tiesneša atļaujas var novest pie pirkstu nospiedumu vai fotogrāfiju ņemšanas, ja tas ir vienīgais veids, kā noskaidrot attiecīgās personas identitāti. Latvijas Kriminālprocesa likumā tas nebija sīki noteikts, apskatot Francijas Kriminālprocesuālo likumu redzama lielāka uzmanība detaļām. Kā jau minēts iepriekš, pastāv vairāki aspekti

⁶⁴ Право: история, теория, практика: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июль 2015 г.). – СПб.: Свое издательство, 2015, 122с.; Leila Dundure “Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā” Jurista Vārds, 24.04.2012, Nr.17/18 (716/717). [skatīts 20.11.2020]

Latvijas Kriminālprocesa likumā, piemēram, norma par soda piemērošanu tiem, kas atteicās pakļauties pirkstu nospiedumu ņemšanai nav atrodama. Francijā tā ir stingrāk noteikta.

Apkopojot iepriekšminēto, var secināt, ka Francijas Kriminālprocesuālajā likumā ietilpst vairākas normas, un izmeklēšanas tiesneša pienākumi ir plašāki, bet tiesnesis var izsaukt palīgus, vēršoties tiesībsarga institūcijas. Latvijā izmeklēšanas tiesnesim ir lielāka slodze, jo visas darbības jāpilda pašam, visiem lēmumiem jābūt pareiziem un pieņemtiem īsā laikā. Izmeklēšanas tiesneša institūtu Latvijā un Francijā var salīdzināt, bet ar dažiem nosacījumiem, jo Latvijā izmeklēšanas neveic izmeklēšanu. Ņemot vērā izklāstīto, autors izvirza priekšlikumu Kriminālprocesa Latvijā iekļaut tiesību normu, kas ļautu izmeklēšanas tiesnesim izmantot tiesībsargu institūciju palīdzību ātrākai un kvalitatīvākai kriminālprocesa norisei.

3.2. Izmeklēšanas tiesnesis Itālijā

Itālijas kriminālkodekss (tā sauktais Roko kodekss, kas nosaukts toreizējā tieslietu ministra vārdā), stājas spēkā 1930. gadā. To iedvesmoja 1810. gada Napoleona Kriminālkodekss, no vienas puses, un Viljama 1870. gada Kriminālkodekss, no otras puses. Tas tika bāzēts uz deviņpadsmitā gadsimta liberāli iedvesmotajiem likumiem, bet tas tika apstiprināts, kad fašisms bija apoteozē (1942-1943), un nozīmēja, ka, ievērojot autoritāras valsts ideoloģiju, kodekss sākotnēji piešķīra valsts varai tiesības rīkoties represīvi un prettiesiski. Nāves sods, ko aizliedza iepriekšējais 1889. gada Kriminālkodekss (tā sauktais Zanardelli kodekss) un kas tika atkārtoti ieviests 1926. gadā, tika atkārtoti nostiprināts.⁶⁵ Pēc autora domām nāves sods neatbilst cilvēktiesību principiem. Ir redzams, ka Itālijā fašisma laikos Kriminālkodekss tika izmantots nevis efektīvu Kriminālkodeksa normu piemērošanai, bet neattaisnotu kriminālprocesuālo pienākumu uzlikšanai un cilvēku domu un rīcību kontrolei. Mūsdienu demokrātiskā sabiedrībā tas ir nepieņemams.

Kriminālkodeksā tika paredzēta atbildība par noziegumiem, kas bija saistīti ar necienīgu uzturēšanos pret varu. Tiklīdz fašistiskais režīms tika gāzts, tika veiktas pirmās pamatīgās izmaiņas Kriminālkodeksā, atspoguļojot Itālijas valsts jauno institucionālo kārtību.⁶⁶ Autors uzskata, ka šis solis bija viens no galvenajiem Itālijas vēsturē, jo jebkura likuma mērķis ir panākt taisnīgumu, nevis personu spīdzināšanu autoritāra režīma labā.

⁶⁵ Criminal Justice Systems in Europe and North America. Italy. Adelmo Manna, Enrico Infante. Heune, Helsinki 2000. Pieejams : https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/profiles/6Ku2crDQt/CJS_in_Italy.pdf [skatīts 15.12.2020]

⁶⁶ Ibid.

Iepriekšējais kodekss stājās spēkā 1930. gadā un bija uzskatīts par autoritāra režīma izpausmi un ir gandrīz pilnībā atcēlis aizstāvja dalību pirmstiesas posmā, kas pēc autora domām ir prettiesiski un nelikumīgi, jo jebkurai personai jābūt tiesībām uz aizstāvību.⁶⁷

Kad tika gāzts fašistiskais režīms, tika izveidota valdības komisija kodeksa reformai un tika grozīti vairāk nekā divi simti Kriminālkodeksa pantu, lai garantētu personas tiesības uz aizstāvību. Tālāk kodeksa grozījumus veica Satversmes tiesa, kuras mērķis bija uzsvērt civiltiesību aizsardzību kriminālprocesa laikā. Spēkā esošais Kriminālprocesa kodekss tika apstiprināts 1988.gadā un stājās spēkā 1989. gada 24. oktobrī.⁶⁸

Izmeklēšanas tiesnesis Itālijā atbild par pirmstiesas posmu, kas tiek veikts izmeklēšanas tiesneša vadībā. Izmeklēšanas tiesnesis kontrolē prokurora darbu un uzrauga cilvēktiesību ievērošanu Kriminālprocesā. Izmeklēšanas tiesneša uzdevums ir pieņemt pasākumus, kas ierobežo personas brīvību, ja tas ir nepieciešams izmeklēšanas laikā. Viņš arī izlemj, vai pēc prokurora lūguma ir nepieciešams šos pasākumus pagarināt.⁶⁹

3.3 . Izmeklēšanas tiesnesis Moldovā

Pēc Moldovas Kriminālprocesuāla likuma (turpmāk-MKPL)⁷⁰ 6.panta 24.punkta izmeklēšanas tiesnesis Moldovā tiek saukts par kriminālvajāšanas tiesnesi, kas veic savas funkcijas kriminālvajāšanā, kā arī veic kriminālprocesuālo darbību uzraudzību un kontroli.⁷¹ Pēc MKPL 26.panta piektās daļas kriminālvajāšanas tiesnesis ir neatkarīgs no tiesībsardzības institūcijām un tiesu instancēm, un pilda savus pienākumus tikai likuma robežās. MKPL 41.pantā ir noteikti izmeklēšanas tiesneša pienākumi un tiesības. Autors atzīmē, ka Kriminālprocesuālā likumā Latvijā izmeklēšanas tiesneša kompetence arī ir noteikta tieši KPL 41.pantā.

Kriminālvajāšanas tiesnesis Moldovā ir kompetents lemt par personas aizturēšanu, mājas arestu, , kā arī lemt par parasto un speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu. Pēc MKPL

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14 марта 2003 года № 122-XV (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.09.2020 г.). Pieejams: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30397729#pos=385;-33&sdoc_params=text%3D%25D1%2581%25D1%2583%25D0%25B4%25D1%258C%25D1%258F%2520%25D0%25BF%25D0%25BE%2520%25D1%2583%25D0%25B3%25D0%25BE%25D0%25BB%25D0%25BE%25D0%25B2%25D0%25BD%25D0%25BE%25D0%25BC%25D1%2583%2520%25D0%25BF%25D1%2580%25D0%25B5%25D1%2581%25D0%25BB%25D0%25B5%25D0%25B4%25D0%25BE%25D0%25B2%25D0%25B0%25D0%25BD%25D0%25B8%25D1%258E%26mode%3Dindoc%26topic_id%3D30397729%26spos%3D1%26tSynonym%3D1%26tShort%3D1%26tSuffix%3D1&sdoc_pos=42 [skatīts 16.12.2020]

41. panta trešās daļas izmeklēšanas tiesnesis Moldovā arī pieņem lēmumu par mantas arestu. Latvijā pēc KPL 356.panta pirmās daļas mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu vai prokurora lēmumu par kriminālprocesa pabeigšanu. Pirmstiesas procesā Latvijā mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt arī ar rajona (pilsētas) lēmumu, vai ar procesa virzītāja lēmumu.

Ņemot vērā Moldovas Kriminālprocesa likumu, autors izvirza priekšlikumu Latvijas Kriminālprocesa likumā papildināt 356.panta otro daļu un noteikt izmeklēšanas tiesnesim tiesības lemt par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, jo pēc Latvijas KPL 358.panta noziedzīgi iegūtu mantu ar tiesas nolēmumu konfiscē valsts labā, bet iegūtos finanšu līdzekļus ieskaita valsts budžetā. Pēc autorā domām pirmstiesas procesā izmeklēšanas tiesnesim jāveic šīs procesuālās darbības uzraudzība, jo tā var skart cilvēka tiesības uz īpašumu. Darba autors piedāvā izdarīt grozījumus Latvijas KPL 356.panta otrās daļas 2.punktā aizstājot vārdus “procesa virzītājs” ar vārdiem “izmeklēšanas tiesnesis”.

Pēc MKPL 110.panta kriminālvajāšanas tiesnesis var pieļaut, ka liecinieks tiks pratināts nevis pēc kriminālvajāšanas institūcijas atrašanās vietas vai tiesas sēdes zālē, bet attālināti ar paredzētajiem tehniskajiem līdzekļiem.

Pēc MKPL 125.panta kratīšanu izdara ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Neatliekamajā gadījumā kratīšanu var izdarīt, pamatojoties uz prokurora motivētu lēmumu bez kriminālvajāšanas tiesneša lēmuma, bet nekavējoties iesniedzot kriminālvajāšanas tiesnesim iesniegumu, norādot tā norises motīvus. Kriminālvajāšanas tiesnesis pārbauda šīs procesuālās darbības likumību. Ja kriminālvajāšanas tiesnesis atzīst kratīšanu par likumīgu, viņš to apstiprina ar savu motivētu lēmumu. Pretējā gadījumā viņš pieņem motivētu lēmumu par kratīšanas nelikumību.

Kriminālvajāšanas tiesnesis izskata prokurora lūgumus par atļauju veikt izmeklēšanas darbības, speciālās izmeklēšanas darbības un par procesuālu piespiedu līdzekļu piemērošanu, kas var ierobežot cilvēktiesības un personas brīvību. Kriminālvajāšanas tiesnesis ir informēts par speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu, iesniedzot viņam visus materiālus, kuros ietverti pamatojumi par to, kā speciālās izmeklēšanas darbības tiks veiktas.

Ja ir pietiekams pamats, kriminālvajāšanas tiesnesis ar motivētu lēmumu apstiprina pasākumu norises likumību. Ja ziņojuma izskatīšanas gaitā tiek konstatēts, ka nav ievēroti speciālās meklēšanas pasākuma norises nosacījumi, vai ka atļautā izmeklēšanas darba norisē nesamērīgi tiek pārkāptas cilvēka tiesības un likumīgās intereses, vai ka ir pazuduši iemesli, kas bijuši par pamatu iejaukties, prokurors vai kriminālvajāšanas tiesnesis rīkojas par speciālās meklēšanas pasākuma izbeigšanu. Kriminālvajāšanas tiesnesis izskata sūdzības par

nelikumīgajiem aktiem, ja persona nepiekrīt sūdzības izskatīšanas rezultātiem vai nav saņēmusi no prokurora atbildi uz sūdzību likumā paredzētajā termiņā.

Kriminālvajāšanas tiesnesis izskata sūdzības par prokurora nelikumīgām darbībām, kas tieši veic kriminālvajāšanas darbības, ja persona nepiekrīt sūdzības izskatīšanas rezultātiem vai nav saņēmusi no prokurora atbildi uz sūdzību likumā paredzētajā termiņā.

Kriminālvajāšanas tiesnesis izskata iesniegumus par kriminālvajāšanas paātrināšanu.

Autors secina, ka izmeklēšanas tiesneša pienākumi Latvijā sakrīt ar izmeklēšanas tiesneša pienākumiem Itālijā un Moldovā, līdz ar to var izmantot ārvalstu praksi izmeklēšanas tiesneša darbības Latvijā uzlabošanai un pilnveidošanai.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors izvirza šādas tēzes:

1. Izmeklēšanas tiesnesim ir liela atbildība un liela loma lietas iznākumā, kas prasa cilvēktiesību zināšanas un praktiskas prasmes, kā arī pieredzi un likuma zināšanas, jo citādi tiesnesis neatbildēs mērķim, kurš tiek norādīts Kriminālprocesa likuma 40.pantā.
2. Vēsturiski izmeklēšanas tiesneši nodarbojas ar izmeklēšanu, nevis veltīja laiku cilvēktiesību ievērošanai kriminālprocesā.
3. Pēc Latvijas inkorporācijas Padomju Savienībā tika veikta izmeklēšanas tiesneša pienākumu deleģēšana citiem kriminālprocesuālajiem dalībniekiem un tika atrisināta izmeklēšanas tiesneša noslogotības problēma.
4. Izmeklēšanas tiesneša institūts attīstījās no izmeklētāja ar nesamērīgi plašu pienākumu loku līdz personai, kura pieņem būtiskus lēmumus un aizsargā cilvēktiesības kriminālprocesā, izmantojot savu plašu zinātnisko loku un pieredzi.
5. Izmeklēšanas tiesnesim ir ļoti rūpīgi jāizvērtē lietas apstākļi un speciālās izmeklēšanas darbības samērīgums ar privātas dzīves aizskārumu.
6. Speciālās izmeklēšanas darbības ir visciešāk saistītas ar cilvēktiesību pārkāpumu, kā arī ar privātas dzīves neaizskārumu, korespondences neaizskārumu un citām cilvēku pamattiesībām, kas tiek norādītas starptautiskajās konvencijās un Satversmē, tāpēc ir svarīgi kontrolēt šo darbību norisi, piemērojot speciālās izmeklēšanas darbības tikai saskaņā ar likumdevēja noteiktiem priekšlikumiem.

Pētījuma rezultātā autors izvirza šādus priekšlikumus:

1. Informācijas avota norādīšana mūsdienu demokrātiskajā sabiedrībā ir jūtīga problēma, jo žurnālista informācijas avots ir aizsargāts ar tiesībām uz vārda brīvību. Vārda brīvība ir svarīgs demokrātiskas valsts elements, bez kura nevar iedomāties no tirānijas brīvu valsti. Sakarā ar to autors izvirza priekšlikumu tiesību normā konkrētāk noteikt gadījumus, kad informācijas avots tiek izpausts. Piemēram, žurnālista informācijas avots ir izpaūzams, pastāvot sabiedrības interešu tiešam apdraudējumam teroristiskas situācijas rašanās dēļ. Pēc autora domām izpaūšanas samērīguma robežas jādefinē šaurāk.
2. Kriminālprocesa likuma komentāros ir norādīts, ka lai arī tas nav īpaši noteikts, izmeklēšanas tiesneša lēmuma kopija par piespiedu naudas piemērošanu vai vismaz paziņojums par pieņemto lēmumu ir nosūtāms arī procesa virzītājam, kurš bija

rosinājis piespiedu naudu piemērot. Darba autors ņemot vērā Kriminālprocesa likuma ietvertos norādījumus izvirza priekšlikumu iekļaut tiesību normā pienākumu nosūtīt procesa virzītājam ne tikai lēmumu par piespiedu naudas lēmumu par piespiedu naudas piemērošanu.

3. Līdz ar to, ka īpaši apstākļi mājas aresta piemērošanai Kriminālprocesa likumā nav skaidroti, autors izvirza priekšlikumu KPL 282.pantā sīkāk noteikt īpašus apstākļus mājas aresta piemērošanai.
4. Pēc autora domām KPL 285.panta 1.daļā ir ne visai pareizs formulējums par pilnīgas pārliecības neesamību, ka persona izdarīs jauno noziedzīgo nodarījumu. Autors izvirza priekšlikumu šajā tiesību normā izmainīt formulējumu no “pietiekamas pārliecības neesamību” uz “pamatotas pārliecības esamību” lai tiesību norma izklausītos sekojoši: “Nepilngadīgā ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē ir personas brīvības atņemšana, ko ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu vai tiesas nolēmumu var piemērot pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās konkrētajā kriminālprocesā, ja aizdomās turēto vai apsūdzēto nepilngadīgo nav nepieciešams turēt apcietinājumā, tomēr ir pamatota pārliecība, ka, atrodoties brīvībā, nepilngadīgais izpildīs savus procesuālos pienākumus un neizdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus”.
5. Ņemot vērā Moldovas Kriminālprocesa likumu, autors izvirza priekšlikumu Latvijas Kriminālprocesa likumā papildināt 356.panta otro daļu un noteikt izmeklēšanas tiesnesim tiesības lemt par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, jo pēc Latvijas KPL 358.panta noziedzīgi iegūtu mantu ar tiesas nolēmumu konfiscē valsts labā, bet iegūtos finanšu līdzekļus ieskaita valsts budžetā. Pēc autorā domām pirmstiesas procesā izmeklēšanas tiesnesim jāveic šīs procesuālās darbības uzraudzība, jo tā var skart cilvēka tiesības uz īpašumu. Darba autors piedāvā izdarīt grozījumus Latvijas KPL 356.panta otrās daļas 2.punktā aizstājot vārdus “procesa virzītājs” ar vārdiem “izmeklēšanas tiesnesis”.
6. Ņemot vērā Francijas Kriminālprocesa likumu, autors izvirza priekšlikumu Kriminālprocesa Latvijā iekļaut tiesību normu, kas ļautu izmeklēšanas tiesnesim izmantot tiesībsargu institūciju palīdzību ātrākai un kvalitatīvākai kriminālprocesa norisei.

IZMANTOTAS LITERATŪRAS SARAKSTS

Literatūra

Monogrāfijas

1. Kriminālprocess. Pēc lekcijām, lasītām Latvijas Universitātē 1931. gadā. "Augstskola Mājā" Nr. 74–86, Tiesību zinātņu nodaļa. Rīga: spiestuve Herold, 20.–21. lpp.
2. Kriminālprocesa likuma komentāri. A Daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 2019
3. Šķērstiņš J. Noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana un atklāšana. Autora izdevums, Rīga, 1928, 33. lpp.
4. Tieslietu ministra instrukcija izmeklēšanas tiesnešiem. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1935, 33., 74. lpp.
5. European criminal procedures. Cambridge University Press, 2002. p. 775.
6. Мядзелец О.А. Следственный судья в уголовном процессе России: за и против. Российская юстиция. Москва: Юрист, 2008, № 6, с. 39–41; Ковтун Н.Н. Специализированный следственный судья: за и против. Российская юстиция. 2010. – № 9. Pieejams: <http://www.iuaj.net/node/491>; Петрухин И.Л. Судебная власть: контроль за расследованием преступлений. Москва: Проспект, Институт государства и права Российской академии наук, 2008, с. 134.
7. Право: история, теория, практика: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июль 2015 г.). – СПб.: Свое издательство, 2015, 122с.
8. Стумбина Э., Новый закон о судоустройстве Латвийской ССР. Рига: Латвийское Государственное издательство, 1960, с. 57.
9. Соловьева Л.Л. Становление института судебных следователей в Российской империи во второй половине XIX века: На материалах Рязанской, Орловской, Воронежской и Тамбовской губерний.
10. Фоницкий И.Я. Курс уголовного судопроизводства. Издательство: Альфа, 1996, с. 607.

Zinātniskie raksti

11. A.Vaznis. Slepenie lēmumi un cilvēktiesības. Jurista Vārds, 26.08.08. Nr.32 (537)
12. G. Kūtris Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 10.01.2006, Nr.2 (405)
13. Leila Dundure. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds. 24.04.2012 Nr. 17/18 (716/717)
14. Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa vienkāršošana: izpratne, tendences, problēmas. Jurista Vārds. 10.08.2004. Nr. 30. (335)
15. A look at French criminal procedure. Helen Trouille. London, 1994.
16. Criminal Justice Systems in Europe and North America. Italy. Adelmo Manna, Enrico Infante. Heune, Helsinki 2000.
17. Sarkozy's Reforms Challenge French Justice System. January 5, 2009

Normatīvie akti

Starptautiskie tiesību akti

18. Code d'instruction criminelle. Pieejams:
http://www.oas.org/juridico/PDFs/mesicic4_hti_crimi.pdf
19. Code of Criminal Procedure France. Pieejams:
https://www.legislationline.org/download/id/6381/file/France_CPC_am2006_en.pdf
20. Уголовно-процессуальный кодекс республики Молдова. Pieejams:
http://continent-online.com/Document/?doc_id=30397729

Nacionālie tiesību akti

21. Kriminālprocesa likums. 14.izdevums. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 17.lpp.
22. Latvijas Republikas likums Par tiesu varu. Pieņemts 15.12.1992. Pieejams:
<https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu>
23. Latvijas Kriminālprocesa kodekss. Stājās spēkā 1.04.1961. Zaudēja spēku 1.10.2005
Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=90971>

24. 1991. gada 13. augusta likums "Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas PSR kriminālprocesa kodeksā un Latvijas PSR civilprocesa kodeksā".

<https://likumi.lv/ta/id/68699>. [skatīts 10.12.20]

25. 1992. gada 5. februāra likums "Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas kriminālprocesa kodeksā un Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā".

<https://likumi.lv/ta/id/72550>. [skatīts 10.12.20]

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs "Izmeklēšanas tiesnesis krimināprocesā" izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Vladimirs Zihis

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītājs: Dr.iur. prof. Ārija Meikališa _____ . . 2020.

Recenzents: _____

Bakalaura darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 17.12.2020.

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____.2021. prot. Nr. _____, vērtējums _____ (_____)

Komisijas sekretārs: _____